

MISEL IN DELO

KULTURNA IN SOCIALNA REVIJA

VSEBINA:

Najvišji zakon // G. Brodnik: »Nova«
Avstrija in koroški Slovenci // **Dr.**
VI. Ravnihar: Razvoj reprezentativ-
nega sistema // **Dr. S. Dolar:** Masa-
ryk svetel vzor človeka in vzgojite-
lja // **Dr. M. G. V.:** Korporacijska
država (II. del)

OBZORNIK:

† **Dr. Fr. Zbašnik (Inko)** // Filozofske osnove nac.
socializma (S. B.) // Narodni jubilej in pojmovanje
verske strpnosti (-kov-) // Brezposelni diplomirani
filozofi (Lo.) // Volitev rektorja na ljubljanski
univerzi (Z.) // **E. Lilek:** »Anklagen gegen die barbarischen
Verfolgungen der Slovenen in Kärnten« (G. B.) // Akad.
starešinsko društvo »Jadranc« // Uradnik v Nemčiji
po zmagi narodnosocialističnega svetovnega nazora (Z.) //
Intelektualci v prihodnji skupščini (Z.) // Slovenska
znanstvena literatura (Z.) // Slovenska strategija pa
zgodovina // Drobtine.

Misel in delo Izhaja vsak mesec

6. številka. - marec 1935

Redakolija zaključena 25. februarja 1935

Naročilna stane za celo leto 60 Din, za pol leta 30 Din, za četrt leta 15 Din. Posamezna številka 6 Din, dvojna 12 Din

Uredništvo in uprava v Ljubljani na Gosposvetski c. 4/l.
Poštnočekovni račun: 16.602

Revijo ureja uredniški odbor:

dr. Stojan Bajič, dr. Lavo Čermelj, dr. Stanislav
Š. Lapajne in dr. Alojz Zalokar

Izdaja in zalaga

Tisk jugoslovanskih naprednih akademskih starešin
„NASTA“ v Ljubljani r. z. z o. z. (Predstavnik dr. Alojz Zalokar)

Tiska tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani (Predstavnik Otmar Mihalek)

Drobtine

Prinos k zgodovini Evrope XX. stoletja. (Februarja 1935) čl. 11 pakta Društva narodov: »Izrečno se izjavlja, da vsaka vojna ali pretnja z vojno, bodisi da se tiče neposredno ali posredno kakega člana Društva narodov, interesira vse Društvo in je dolžno ukreniti, kar je potrebno za uspešno ohranitev miru med narodi.« Tokrat je veljal tudi čl. 1. Kelogovega pakta, ki določa: »Visoke pogodbenne stranke svečano izjavljajo v imenu svojih narodov, da obsojajo uporabo vojne za reševanje mednarodnih sporov in se odrečejo vojne kot sredstva nacionalne politike v svojih medsebojnih odnosih.« — V tem času sta mobilizirali vojsko dve državi, obe članici Društva narodov.

Zagrebska definicija prava. V učbeniku zagrebske pravne fakultete »Uvod v pravno vedo« čitamo na str. 87: »Pravo ni mramornat ali bronast kip, ki bi se mu dali enkrat za vselej določiti vsi obrisi na las (»dlaku«) natanko. Pravo je goreče žrelo (»skratere«) vrelih elementov, iz katerega ližejo nestalni plameni na vse strani. Pravo je kletka neukročenih zveri, ki venomer tresejo njene mreže. Pravo je šumeč gorski hudournik, ki včasih plane preko bregov, drugič pa se vrne globoko v strugo. Ali še boljše: pravo je razburkano morje življenja, ki mu je samo v daljnih globinah ustaljen mir in stalno zatišje, dočim mu na površini vlada večna izprememba nemirnega valovanja.« »Politika« pristavlja k tej izpovedi jurista, ki so ga zveri, hudourniki in morje morda prizadejale na kakem izpitu, njegov verjeten vzdih: »Da strašnog li prava, Bože moj!«

Nacistično počlovečenje v Celju. V nam že dobro znani ilustrovani prilogi celjskega nemškega lista »Deutsche Zeitung« od 24. februarja tega leta čitamo te zanimive besede: »Lep poklic je, v zdravi disciplini vežbati oko in roko za firerja in domovino. Ko vidiš te žive slike iz vojaškega življenja, ... imaš samo eno željo: Naj bi šel vsak mladi nemški rojak skozi to krasno šolo življenja in nacističnega počlovečenja!«

(Nadaljevanje na 3. strani platnic.)

NAJVIŠJI ZAKON

Za pravilno oceno sedanjih političnih razmer in dogodkov nam more dati ključ le proučevanje zgodovine Južnih Slovanov.

V zgodnjem srednjem veku sta razdelila Bizanc in Rim naše ozemlje v dve kulturno, politično in versko različni sferi. Zapadno evropska kultura je katoliški del našega naroda pritegnila v svoj krog, stalna obramba pred turškimi navali je ustvarila močan čut skupnosti z ostalo Evropo. Narod je vsaj pasivno sodeloval pri vseh velikih evropskih dogodkih in gibanjih. Ta razvoj je tekom stoletij ustvaril radi političnih mejâ dve posebni nacionalni individualnosti: Slovence in Hrvate. Medtem ko Slovenci niso bili radi prevelikega pritiska močnih sosedov nikdar sposobni ustvariti samostojne državne tvorbe, je okrnjena država Hrvatov le živetarila v ozkih mejah po milosti Madžarov in Habsburgovcev.

Nasproten pa je bil razvoj vzhodnega in južnega dela današnje naše države. Po zlomu na Kosovem polju je vladajoči turški element zaslužnil narod politično in gospodarsko, kar je povzročilo strahoten zastoj v razvoju naroda. Toda narod je živel v spominu na slavno preteklost in v upanju v boljšo bodočnost. Še celó vera in njena organizacija sta popolnoma služili tej ideji. Vera je postala eminenten nacionalen faktor, ki je preprečil asimilacijo naroda s tujimi gospodarji.

Francoska revolucija in njene ideje so tlačene narode zbudile k novemu življenju. Splošen, oborožen upor Srbov je pomedel z nadvlado Turkov. Drugačna pa je bila usoda malih narodov v ostali Evropi. Zavest narodne individualnosti je sicer močno porasla, toda silna organizacija držav, v katerih so ti narodi živeli, ni dopuščala oboroženih uporov, ki bi bili takoj obsojeni na neuspeh. Zato so se morali ti narodi prilagoditi obstoječim državam, v njih okviru so morali iskati duška za samostojno narodno življenje. Država kot tuja tvorba ni uživala simpatij naroda, nujno je sledila duhovna negacija države kot najvišje družabne organizacije. Mali narodi so se razvijali v posebne, močne enote mimo in često proti volji države, v kateri so živeli. Iz dejstva, da je mogoč razvoj naroda brez države ali celo proti njej, je rodil pojem narodnosti, kakor ga poznamo iz polpreteklih časov v avstro-ogrski monarhiji. Tako razlikovanje pojma naroda od države je globoko zasidrano v prebivalstvu zapadnega dela naše države. Na straži za narod in narodnost proti nakanam tuje države smo stopili v državno skupnost z vzhodnim delom naše države, ki je užival nacionalno in državno svobodo nepretrgoma že sto let.

Evropske države so sicer pod vplivom liberalnih idej in često v lastnem interesu dopuščale nekatere pravice malim narodom, toda ti onih držav niso smatrali za svoje lastne, temveč za tuje tvorbe, za zlo, katerega se morajo ob prvi ugodni priliki otresti. Zato se je življenje malih narodov v veliki meri oblikovalo mimo države in ustvarjalo gibanja, ki so črpala svojo moč v negaciji obstoječe nenarodne države.

Država torej ni bila tem narodom najvišja in najpopolnejša politična oblika, temveč politično zemljepisni pojem, ki je bil v zavesti naroda le prehodnega značaja. S takim naziranjem, globoko vkoreninjenim v nekrvavem boju, smo zapadni Jugoslovani prišli v novo, svojo državo, ki je organsko združila v svojih mejah skoraj vse Slovence, Hrvate in Srbe. Za Srbe je bila nova država nadaljevanje in povečanje kraljevine Srbije, za Hrvate in Slovence pa konec prehodnega stanja ter ustvaritev najvišje narodove politične organizacije. Vendar so Slovenci in Hrvati kaj kmalu zopet začeli delati razliko med narodom in državo, za njih je bila država še vedno pojem, ki ne vsebuje najvišjega oličenja naroda. Vkljub zavesti pridobljene svobode je veliki večini ostal pojem države in smisel za državo tuj, pojem naroda in narodnosti je prevladal in gledanje na medsebojno razmerje je bilo često izkrivljeno po mentaliteti iz predvojnih časov. Instinktivno je prišlo do nasprotja med idejo nedržavnega naroda in idejo države, skozi stoletja gojena nezaupljivost in sovrašтво naroda do države sta tudi v lastni, domači svobodni državi igrali v množicah odločilno vlogo. To negativistično gledanje na državo in njeno oblast je moralo roditi trenje, ki se je izpoljilo pod najrazličnejšimi gesli v težkih političnih borbah.

Kontinuiteta predvojnih političnih strank v povojni dobi, vodstvo naroda v rokah predvojnih politikov in predvojna politična gesla so nujno privedla do političnega položaja, ko je moral pokojni kralj radi ohranitve edinstva naroda in države ukiniti napačno pojmovane politične svoboščine ter pomagati narodu in državi z avtoritativnim sistemom vladanja. V šestojanuarskem manifestu se pravilno poudarja, da so se parlamentarne skupine razšle celó v oceni državne ureditve, in ni dvoma, da je ta ocena temeljila predvsem v odnosu naroda do države, oziroma v nejasni nadrejenosti naroda nad državo. Kraljeve besede »čuvati edinstvo naroda in državno celoto, to je cilj mojega vladanja, to je tudi najvišji zakon za mene in za vsakogar,« so v najožji zvezi z ugotovitvijo, da so pričele »ideje politikov tirati državo do duhovnega razsula in narodnega razkroja.«

Obenem pa je pokojni kralj izrazil prepričanje, da se morajo pogledi na državo in državno edinstvo s p r e m e n i t i, da ne sme pseudo-narodni egoizem uničevati državnega življenja, ter je zato obljubil, da bo v čim krajšem času zopet vzpostavil politične pravice. Pogoj za tako spremembo pa je prepojitev naroda z novim pogledom na državo, to je s spoznanjem, da je država njegova last in tudi njegova najvišja in najpopolnejša družabna oblika, katero je nujno treba čuvati in braniti do skrajnosti.

Kraljev manifest od 3. septembra 1931. ponovno izraža misel o čuvanju narodnega edinstva in državne celote. Zato je nova ustava krepko podčrtala one elemente, ki so moč vsake države, zavrta pa razvoj onih činiteljev, ki so povzročili razcepljenost in slabost države.

S teh vidkov je razumljivo, da je ustava dopustila samo taka politična združenja, ki priznavajo državno edinstvo, izključila pa stranke, zgrajene na plemenski ali verski podlagi, torej organizacije, ki imajo svoj izvor v suženjski, predvojni dobi.

Ukinjenje takih političnih strank pa ni odstranilo tudi mentalitete, ki je še ostala kot posledica prejšnjega narodnega razvoja. Novo stanje v državi ni moglo v tako kratki dobi izbrisati s sveta vseh onih sil, ki so usodno vplivale na usmerjenost naroda.

Po tragični smrti kralja je splošno izražena želja po koncentraciji vseh narodnih sil dala svežega zagona ravno onim, katere naj bi preureditev države v smislu manifesta z dne 6. januarja dokončno odstranila.

Narod je zopet poklican k volitvam. Na eni strani poziva volilce predstavnik nacionalne in državne ideje skupnosti, na drugi strani pa pozivajo stari voditelji formalno ukinjenih strank svoje pristaše, da naj se izrečejo za popolno superiornost »naroda« nad državo. Prepričani smo, da bo ideja države tudi pri teh volitvah našla veliko večino naroda na svoji strani in da bo močna volja za enotno skupno državo zmagala nad tistimi, ki še sedaj ne razumejo ali nočejo razumeti, da je narodu nujno potrebna tudi močna najvišja politična organizacija, država, in ki zaradi tega vsiljujejo narodu še iz predvojnih dob privzgojene partijske politične strasti. Država in njeni voditelji pa bodo našli razumevanje in podporo vsega naroda v pravilnem, pravičnem reševanju težkih socialnih in gospodarskih problemov.

G. Brodnik:

»NOVA« AVSTRIJA IN KOROŠKI SLOVENCİ

Dnevno časopisje posveča v zadnjem času zopet več pozornosti razmeram na slovenskem Koroškem. Poleg poročil o pritožbi koroških Slovencev pri Zvezi narodov radi zlorabe, ki so jih zagrešile avstrijske oblasti pri zadnjem ljudskem štetju, ko so hoteli zatajiti kar tri četrtine koroških Slovencev na ljubo privilegirani koroški nemškutariji, smo čitali posebno mnogo o raznih obljubah avstrijskih voditeljev kneza Starhemberga in kanclerja šušnika, da hočeta urediti manjšinsko vprašanje koroških Slovencev tako vzorno, da bo strmela vsa Evropa. — Ni čuda, da je ob tako važnih vesteh šla mimo nas skoraj neopažena kratka notica v dnevnikih, ki je imela to-le vsebino:

V občini Blato blizu Pliberka (ta občina je poleg Globasnice in Bilčovsa najbolj slovenska na Koroškem, saj ni v njej niti 2% Nemcev!) so se vračali otroci iz šole. Na cesti so srečali starko, ki so jo vsi dobro poznali. Vljudno so jo pozdravili po domače, kakor so jih naučile mamice doma, s slovenskim pozdravom: »Dober dan!« To je čul učitelj Valentin Weitzer, hajmverovec in četovodja v »Domovinski fronti«, ki je otrokom neopaženo sledil. Razkačen je nagnal vse otroke nazaj v šolo, jih pretepel ter več ur zaprl!

Neopažena je šla mimo nas tudi druga notica, ki so jo prinesli italijanski listi, da mora namreč Avstrija v izvajanju kulturne konvencije z Italijo uvesti na srednjih šolah na Koroškem obvezni pouk italijanščine, potem ko je na svojih srednjih šolah že dodobra ukinila ves obvezni in neobvezni pouk slovenščine.

Ti dve kratki notici kažeta bolj kakor dolge, učene razprave pravi obraz »nove« Avstrije na Koroškem.

Kako naj spravimo v sklad sladke obljube obeh kanclerjev z groznim, kulturne države nevrednim postopanjem z nedolžno šolsko deco? Primer, ki smo ga navedli, ni osamljen in tudi ni najhujši. Navedli smo ga le, ker je še popolnoma svež. Mnogo hujše primere poznamo z osnovnih šol na Medgorjah, v Svečah, v Št. Ilju ob Dravi in drugod, kjer so uči-

telji na najnesramnejši način sramotili slovensko deco in njihove zavedne slovenske starše!

Ali se morda sedaj merodajni faktorji izgovarjajo kakor običajno, da nimajo moči, da bi posegli v avtonomne zadeve koroške dežele? Mislimo, da bi bilo tako priznanje žalostno za avtoritarni režim.

Ali pa vse te številne obljube niso mišljene resno, temveč so izrečene le zato, da bi uspavale brumne koroške Slovence in pomirile javno mnenje v — Jugoslaviji? To bi bilo po našem mnenju še bolj žalostno. Tertium non datur.

Zato moramo pač verjeti, da ima sedanji avstrijski režim dobro voljo, da si poišče izhod iz težke situacije, v katero je po lastni krivdi zašel, da pa nima za odlašujočo gesto več moči. »Die ich rief, die Geister werd' ich nie mehr los!« — Ali bo šušnik tisti, ki bo znal presekat mrežo, ki so jo spredli okoli uboge koroške dežele dr. Martin Wutte, apostol najmlajšega naroda »vindišarjev«, pragermanski pesnik Perkonig in vele-»nemška« politika Kajbič in šumi? — Ali bo smel šušnik kot nemški potomec slovenskega koroškega kmeta poseči v to domeno, kjer vladajo že tako dolgo in tako neomejeno renegati?

Brez dvoma predstavlja Koroška za »novo« Avstrijo danes nepri- merno težji problem, kakor ga je predstavljala za staro donavsko monar- hijo. Od razpeta politične situacije na Koroškem je odvisen ves nadaljnji razplet v odnosih med tremi velikimi narodi, ki se naslanjajo na naravno srednjeevropsko trdnjavo v Vzhodnih Alpah, v odnosih med Jugoslavani, Nemci in Italijani. Čeprav Nemci tako radi in tako vztrajno zatrjujejo, da je bil koroški problem s plebiscitom leta 1920. dokončno rešen v nji- hovem smislu, dokazuje vsa njihova povojna politika, da o tem niso prepričani. Kakor da bi jim slaba vest ne dala miru, vedno znova nače- njajo razprave o nemštvu Koroške, ki da je njihova punčica in njihov ponos. O Koroški pišejo leto za letom obsežne knjige, na Koroško vabijo tujce z vsega sveta, ki naj bi se vendar prepričali o 100-odstotnem nem- štvu Koroške. Radi Koroške si dovoljujejo mahinacije, grobe potvorbe, ki so naravnost smešne in nevredne velikega samozavestnega naroda. Radi Koroške se vežejo tudi z vragom, samo da bi bili bolj varni pred tisto veliko nevarnostjo, ki se imenuje — *resnica*. Iz strahu pred to nevar- nostjo so napravili iz koroškega problema, ki je bil prej zgolj nemško- slovanski problem, problem treh narodov. Bodočnost bo pokazala, da to kompliciranje koroškega problema ni bilo v interesu nemštva. Nemci nimajo glede Koroške več prostih rok; Koroška ne bo mogla več tvoriti tiste tako potrebne točke, preko katere bi si mogla seči Slovan in German v roke. Odslej se bodo v Alpah delale samo kupčije, kupčije dveh na račun tretjega. Trezni Nemci in naš preprosti človek na Koroškem so to spoznali in s strahom zrejo v bodočnost. Kajti, nikakor ni gotovo, da bodo plačevali račune vedno Slovani. Gotovo je le, da se bo vršil obračun prav na Koroškem. In o tem so prepričani predstavniki »nove« Avstrije sami. Krčevito se pripravljajo nanj. Kakor da bi jih bil obsedel paničen strah, hitijo z »zunanjo« in »notranjo« konsolidacijo Koroške.

Popotniku, ki potuje po Koroški, je takoj jasno, da v tej deželi ne vladajo normalne razmere. O tem pričajo že zunanji znaki: veliko število uniformiranih oborožencev tudi v neznatnih gorskih vaseh, straže ob progih in na železniških mostovih ter pred važnimi javnimi objekti v mestih. Nove široke ceste, ki se grade z velikimi stroški, mogočni betonski mostovi preko neznatnih potokov in globoke zaseke tam, kjer je prej cesta vodila prav r a d i t u j c e v preko razglednih klancev in po roman-

tičnih ovinkih, opozarjajo popotnika, kako se »nova« Avstrija pripravlja, da bi pravilno mogla vršiti svojo »avstrijsko misijo« na Koroškem. Nadzorniki pri javnih cestnih delih radi pojasnjujejo radovednemu popotniku, da so ceste v Karavankah potrebne, da se bo les hitreje in lažje mogel dovažati na železnico, da je bilo potrebno razširiti ceste, presekati ovinke in preložiti klance samo radi pospešitve tujskega prometa med Italijo, Avstrijo in Madžarsko.

V istem pravcu kakor »zunanja« konsolidacija Koroške se giblje seveda tudi njeno »notranje« utrjevanje. Razumljivo je torej, da se vrši s protislovansko tendenco, t. j. na račun koroških Slovencev.

Naš namen bo, da to svojo trditev dokažemo. Takoj bo nam nato jasno, zakaj sedanji avstrijski režim, kljub morebitni dobri volji, ne more preiti preko obljub k dejanjem, in zakaj je naše manjšinsko vprašanje na Koroškem za sedanji avstrijski režim tako trd oreh.

Potrebno bo torej, da si ogledamo, kako se je razvijalo politično življenje med koroškimi Slovenci v zadnjem razdobju.

Brez svojih voditeljev so ostali koroški Slovenci po plebiscitu prepuščeni samim sebi. Ostal je na njih madež »robskih« duš. Konstatacija: »Saj so sami tako hoteli! Naj pa utonejo v nemškem morju!« se je tedaj čula kot nekakšna tolažba in nekakšno opravičilo za nas, ki smo bili glavni krivci. Valili smo vso krivdo na ljube naše zapadne sosedo, govorili smo o goljufijah, se jezili na Angleže in še ne vem koga, a pri tem pozabljali, da so Korošci trpeli največ radi naših grehov, ki segajo še v predvojno dobo, in radi naše nezrelosti in naivnosti v tistih prvih dneh naše mlade svobode. Leta 1906., ko so se ustvarjala okrožja za prve neposredne in tajne volitve v dunajski parlament, so kranjski poslanci kljub protestu Grafenauerja in dr. Brejca, radi nekaj liberalnih in nemškutarskih kranjskih trgov glasovali za famozno razdelitev volilnih okrožij na Koroškem, ki je dala koroškim Slovencem namesto treh samo enega slovenskega poslanca. Leta 1918. in 1919. pa nismo šli Korošcem pravočasno na pomoč, poleg drugega tudi radi tega ne, ker smo imeli za Koroško baje premalo — davčnih uradnikov. Vsaj tako se bere v sejnih zapisnikih tedanje deželne vlade...

Šele težki časi po plebiscitu so nam odprli oči. A največ so nas zdramili iz potrnosti koroški Slovenci sami, ki niso hoteli umreti! — Na Koroškem se je začelo živahno politično kulturno in gospodarsko delovanje naših zavednih mož.

Zavedni Slovenci so rešili iz predplebiscitne dobe številne politične, kulturne, verske in gospodarske organizacije, ki so več ali manj uspešno odbijale napade.

Zavedni koroški Slovenci so bili že pred vojno enotno in složno organizirani. Spričo impulzivne in močne osebnosti dr. Brejčeve, ki je prinesel na Koroško pravo »kranjsko« borbenost, je v političnem življenju koroških Slovencev popolnoma prodrla teza Slovenske ljudske stranke. Kar je bilo naprednih krogov, so se iz nacionalne discipline podvrgli Brejčevemu diktatu. Ta sloga je rodila za koroške Slovence zelo ugodne posledice, čeprav se ne sme pozabiti, da je tudi mnogo naših dobrih ljudi iz meščanskih in delavskih krogov, ki tedanje teze: »Vse za vero, dom, cesarja!« niso mogli razumeti in se zanjo ogrevati, prestopilo v vrste socialne demokracije in nemškutarskega Bauernbunda (pozneje Landbunda). Voditelji slovenskega ljudstva na Koroškem so bili v tisti dobi slovenski duhovniki, ki so svojo narodno vnemo med vojsko in po vojski plačevali z velikimi žrtvami, z dolgoletnimi ječami, konfinacijami in zgubo

svojege zdravja in premoženja. Vojna je pomedla z avstrijskim nestvom; mlada avstrijska republika je zapisala na svoj prapor demokratska in socialistična gesla.

Iz lastne moči, brez pomoči od zunaj, brez inteligence, ki je po plebiscitu — največ po krivdi Ljubljane — zapustila Koroško, si je naš kmet ustvaril novo politično organizacijo. Ta politična organizacija ni bila več pretežno v rokah duhovščine, ustvarili so jo redki lajiki-inteligenti, ki so ostali na Koroškem, a niso mogli dobiti v svoji lastni državi kruha, ustvarili so jo kmetje iz Podjune, iz Roža. Politična organizacija je bila na najboljši poti, da postane prava manjšinska organizacija, v kateri je bilo mesta za vsakega Slovence. Ko je bila organizacija ustvarjena in obnovljena »Politično društvo za koroške Slovence«, so se ji priključili koroški slovenski duhovniki z navdušenjem in so odslej pa do pred kratkim v njej radi in odlično sodelovali. Okoli manjšinskega glasila »Koroškega Slovence«, ki ga je ustanovil in spravil na dostojno višino učitelj Aichholzer, se je zbirala prebujena mlada Koroška.

Preizkušnje prvih volitev v novi republiki so koroški Slovenci, od nosno njihova politična organizacija sijajno prestali. Vršila so se pogajanja za kulturno avtonomijo, ki so jih pa nemške stranke — od skrajne levice do skrajne desnice skupno povezane v Heimatbundu kot nemški nadstrankarski organizaciji — zavlekle in končno namenoma prekinile in obrezuspešile. Nemci so spoznali, da se materinski narod v Jugoslaviji za koroške Slovence ne zmeniš preveč in so začeli previdno in počasi minirati slovenske postojanke. A priznati je treba, da so na zunaj čuvali videz demokracije. Vsi njihovi sklepi so bili sklepi večine proti manjšini, ki da se noče vživeti v nove prilike in koketira več ali manj vidno z iredento. Plebiscitne rane so se le počasi celile: Nasprotstvo med zavednimi Slovenci in državnim narodom, t. j. Nemci in nemškutarji, vsemi, brez ozira na njihov svetovni nazor, je bilo globoko in skoro da nepremostljivo. Na eni strani zavedni Slovenci, na drugi Nemci in renegati... To je bil čas, ko bi bili morali koroški Slovenci koncentrirati vse svoje sile in ustanoviti vrhovno instanco, Narodni svet, v katerem bi se združilo njihovo kulturno, politično in gospodarsko življenje. Ta moment so koroški Slovenci zamudili. In zato, ker so ta ugodni moment zamudili, se je končala njihova politična organizacija, ko je minula ustavna doba in je nastopila »nova« in »katoliška« Avstrija, z debaklom, ki ga prav lahko imenujemo poraz. Mi v Jugoslaviji, ki smo se vse premalo brigali za našo manjšino na Koroškem, nimamo pravice, da bi radi te neugodne bilance obsojali svoje brate. Razmere v Evropi, posebno pa razmere v Avstriji, so morale do tega rezultata dovesti. Boj proti marksizmu, boj proti tzv. poganskemu nemškemu hitlerizmu je dovedel do tega, da so se predvsem koroški slovenski duhovniki, a tudi ponekod kmetje postavili na stališče, da ne gre, da bi koroški Slovenci stali v boju, ki ga vodi Avstrija za svoj obstanek, ob strani in da bi smatrali bratomorni nemški medsebojni boj za stvar, ki se njih kot manjšine ne tiče. Smatrali so celo za nezadostno, da bi bili koroški Slovenci samo tihi patriotje; hoteli so vstopiti v skupno avstrijsko fronto, da preprečijo veliko zlo, ki grozi katoliški novi Avstriji in s tem po njihovem mnenju tudi dušam koroških Slovencev.

A glej čudo: Vstopanje koroških Slovencev v avstrijsko patriotsko politično organizacijo kar nenadoma Nemcem, t. j. koroškim nemškutarjem ni bilo po volji! Posebno po srečno zatrtem hitlerjevskem puču so se koroški Nemci te vneše koroških Slovencev za Avstrijo zbal. Nemšku-

tarji so izdali svojim pristašem, ki so se preje zbirali največ v narodno-socialističnih in landbundovskih vrstah, parolo, naj vstopajo kompaktno v hajmver, t. j. v najmočnejšo bojno organizacijo »Domovinske fronte«. Kmalu pa so morali koroški Slovenci spoznati, da je avstrijskim krogom še vedno »skesan« hitlerjevec, landbundovec in celo komunist bolj ljub, kakor miroljubni slovenski državljani.

Slovenci, ki niso imeli svoje skupne velike manjšinske organizacije (Narodnega sveta), so se morali naravnost vsiljevati, da so jih sprejeli v »Domovinsko fronto«. Niso mogli pri tem stavljati za svoj vstop nobenih pogojev. Niso vstopali organizirano, vstopali so polagoma; najprej naši občinski možje, naše kmečke organizacije, nato oni, ki so bili odvisni od države, naši obrtniki, zadolženi gorski kmetje, naše prosvetne organizacije, naši delavci, če so si hoteli osigurati zaposlitev, vsi javni nameščenci itd. — Spričo takega neenotnega postopanja, ki je bilo samo nujna posledica pomanjkanja močne skupne manjšinske organizacije, se ne smemo čuditi, če Slovenci niso zastopani v novih korporacijah, kakor bi po številu morali biti; ne smemo se pa niti malo ne čuditi, da niso dosegli izboljšanja svojega položaja kot narodna manjšina.

Najbolj drastično se je pokazala lojalnost napram jugoslovanski narodni manjšini o priliki ljudskega štetja marca meseca preteklega leta. Ljudsko štetje je na Koroškem vodil krščanski socijalec, torej katoliški mož, deželni svetnik Leer, ne kak nacionalsocialist ali hajmverovec. Navodila, ki jih je dajal ta gospod svojim števnim komisarjem, kako naj štejejo in koliko naj naštejejo, so ovekovečena v pritožbi drja. Petka na Zvezo narodov.

Kako postopajo s koroškimi Slovenci na cerkvenem in šolskem polju, to je pa poglavje zase, tako žalostno poglavje, da moramo seči že nekam drugam, če hočemo dobiti zanj v Evropi vsaj približnih paralel. A o tem drugič kaj več.

»Notranja« konsolidacija na Koroškem je že tako daleč napredovala, da je mogel najvišji predstavnik v deželi, sam deželni glavar general Hülgerth izjaviti: »Na Koroškem ni manjšinskega problema, ni manjšin! Poznam s a m o K o r o š c e i n — iredentiste!« Torej zopet stara pesem: Nemškutarji so Korošci, a Slovenci kljub svojemu patriotizmu — iredentisti. General Hülgerth je deželni vodja hajmvera. On je gospodar v deželi. Dunaj je daleč, kakor je bil v starih časih. Ima poleg tega dva obraza in dve uniformi, ima dve imeni: Štarhemberg in Šušnik. Naj Šušnik obljublja, naj Dunaj obžaluje, obveljalo bo pa le to, kar poreče general Hülgerth, kar porečejo njegovi svetovalci šumi in Kajbič in Wutte in Perkonig. Malo bolj nerodno je že, ker je — Jugoslavija tako blizu in ker obstaja v Švici — Ženeva. A v Ženevi ima Avstrija mogočnega protektorja, ki mu ni vseeno, kaj se dogaja na Koroškem; no, Jugoslaviji in koroškim Slovencem bodo pač zopet nekaj — obljubili.

Dr. Vladimir Ravnihar:

RAZVOJ REPREZENTATIVNEGA SISTEMA

Razvoj reprezentativnega sistema, ali v vsakdanji govorici rečeno, parlamentarnega režima, v znamenju napredka, izboljšanja, izpopolnitve ali — dekadence. O dekadenci govore oni, ki imajo pred očmi klasične vzore parlamentarizma v minulem stoletju, kakor so se bili oblikovali po vzorcu angleške narodne reprezentance. Njena stoletna tradicija je vzgo-

jila ustaljene oblike na temelju nekega običajnega prava, ki je odraz angleškega ljudskega, v svojstvenem kulturnem in socialnem razvoju vzraslega značaja. Parlamenti na kontinentu so bili posnetki angleškega narodnega predstavnštva z njegovimi strogimi formami, s poslovníkom, ki je v rokah nedotakljivega predsednika (speaker), magna charta tega predstavnštva in z njegovimi privilegiji. Čim se je zrahljala ena teh imponderabilij, so pripadniki konservativne smeri pričeli govoriti o krizi parlamentarizma, da celo o krizi demokracije same. Rahljanje pa je bilo neizbežno. Nemci, Francozi, Slovani niso — Angleži. Ljudski značaj različen od angleškega, različne kulturne, socialne in politične prilike v posameznih državah, splošna in enaka volilna pravica, vse je doprinašalo svoj delež k dozdevnemu nazadovanju parlamentarne misli.

Če hočemo soditi o tem, je li reprezentativna ideja sama v kaki državi zašla na poševno ploskev, je predvsem izločiti stroge, okorele forme, v katere je bil in je ponekod še okovan parlamentarizem. Potem pa je premotriti in proučiti politično, gospodarsko in socialno strukturo te države, kulturno stopnjo in civilizacijo njenih narodov. Altri paesi, altri costumi. Vsaka država naj si izbere reprezentanco po svojem okusu, vpoštevaje prej navedene prilike. Ni mogoče postaviti enoten shema za vse države. Kalup, ki bi ga hoteli ustvariti na ta način, bi bil v izvestnih primerih prevelik, v drugih zopet premajhen in preozek. V enem ko drugem primeru bi prišlo do ožuljenja. Dopustiti moramo razlike glede volivnih sistemov, glede sestave predstavnštva, glede poslovníka. Samo da *razlike ne smejo iti tako daleč, da bi ogražale bitnost ideje parlamentarizma*. Kajti kjer je ideja sama izločena, kjer izpodkopljemo tla načelom parlamentarnega režima, tam ni več govora o *narodnem predstavnštvu*. Na kak način pa in v kateri meri pride parlamentarna misel do izraza, je stvar, je *notranja zadeva* dotične državne skupnosti.

S to rezervo s stališča reprezentativnega sistema tudi ni oporekati niti avtoritativni vladavini niti korporativnemu sistemu. Oba pripuščata neko narodno predstavnštvo, čeprav svojstvene oblike in napram njega običajnemu pojmovanju z omejenimi pravicami. Ako naj uporabimo avtoritarni princip, da odstranimo kake izrodke parlamentarizma, je to le pozdraviti, ker je v odlično korist parlamentarizmu samemu. Spominjam le na naš 6. januar 1929. leta. Začasno je, in ob splošnem odobravanju naroda, ki je naličilo pravemu referendumu, sploh izločil parlament iz našega državnega življenja. Koristil je s tem reprezentativni misli, ki je bila takrat v resnici v dekadenci, koristil pa tudi demokraciji, ki se nam je bila v praksi pokazala potvorjena in izmaličena. Saj ni toliko *kriza demokracije*, kriza demokratske ideje, ki poleg drugih kriz obremenjuje naše javno življenje, kakor — po drju. Benešu — *kriza demokratov*, moralna kriza ljudi, ki naj so v svoji celoti nosilci demokratske ideje. Kakor bi mogli govoriti o krizi parlamentarcev in ne o krizi parlamentarizma. Tudi demokraciji je treba smotrnega vodstva in vajeti je treba napeti tem bolj, čim bolj demokracija prehaja v neko psevdodemokracijo. *Démocratie dirigée*. Tudi demokraciji ne moremo prizanesti s pedagoškimi pravili in šolanjem. Poleg discipline je predvsem *čut odgovornosti*, ki ga je privzgojiti slehernemu individuju širokih množic, ko nastopa v javnem življenju, pa čeprav je njegov nastop omejen samo na oddajo glasu ob volitvah. Kateri sistem in katere metode je pri tem uporabljati, da na ta način pospešimo razvoj reprezentativnega sistema v tej ali oni državi, zavisi popolnoma od tam vladajočih kulturnih, socialnih, gospodarskih in — v ožjem pomenu besede — političnih razmer. Ni izključeno, da se

v tej smeri pokaže potreba dolgoletne evolucije. Zahtevati je le, da imajo merodajni in odgovorni činitelji ob metodah, ki se jim vidijo potrebne in koristne pri vzgoji ljudstva za vodstvo in opravljanje javnih in državnih poslov, pred očmi temeljno misel reprezentativnega sistema. Državniška modrost bo našla tudi pravi čas, ko bo popustila vajeti in dala več svobode.

Te na konferenci Interparlamentarne Unije v Carigradu (septembra 1934) izražene misli so našle splošno odobravanje, kar je značilno tem bolj, ko Unija kot združitev zastopnikov parlamentov malodane vseh civilizovanih držav skuša ohraniti parlamentarno misel v čim bolj nemadeževani čistosti. Resolucije, ki so bile sprejete pod naslovom »razvoj reprezentativnega sistema in tehnični problemi,« je poročevalec uvedel z besedami: Interparlamentarna Unija, zvesta svoji tradiciji nima namena vmešavati se v diskusijo reprezentativnega sistema katerekoli dežele, kateri pripadajo njeni člani, niti izreči naimanjše kritike o različnih pogojih njegovega udejstvovanja, misli, da objektivna in nepristranska preiskava sedanjega razvoja reprezentativnega sistema more biti izhodišče . . .

Resolucije se nanašajo na *odobritev državnega proračuna* (določitev roka za odobritev tako glede pričetka kakor glede zaključka razprav, časovno omejitev govorov, dolžnost parlamentarcev, da za vsak predlog, s katerim so zvezani izdatki, označijo tudi potrebne vire dohodkov) in na *sredstva za odpravo nepopolnosti parlamentarnega postopka*. Mei poslednjimi navaiajo (kar je brez dvoma koncesija avtoritarnemu režimu): razširitev pravic eksekutive (vlade) glede izdaje začasnih zakonov, zasilnih uredb, zakonskih dekretov itd. s pridržkom pravice parlamenta glede kontrole, ratifikacije in pooblastila. Kot take uredbe je imeti uredbe z zak. močjo, ki jih izdaja naša vlada, temeljem finančnega zakona, sprejetega od narodnega predstavnštva.

Poročevalec se je — s francoskega stališča — izrekel proti takim pooblastilom, češ da nasprotuje ustavi vsak prenos pravic legislative na eksekutivo, kar da tudi ograža načelo ločitve delokroga, legislative (parlament) in eksekutive (vlade).

Dalje priporočajo resolucije ustvaritev posvetovalnih organov za sodelovanje pri pripravi zakonov, zlasti na gospodarskem polju. Tei resoluciji ustreza naš zakon o gospodarskem svetu od 18. marca 1932, čeprav je imela resolucija, kakor se je izrečno naglašalo, pred očmi naš bivši vrhovni zakonodajni odbor.

Zanimiva je resolucija, ki je snet poklon korporativnemu sistemu in ki govori o zastopstvu gospodarskih, socialnih in kulturnih interesov ter delodajalskih in delojemalskih organizacij v onih posvetovalnih organih. In tu pristavlja: *v danem primeru bi se mogla ena izmed obeh zbornic (ali skupščina ali senat) oblikovati na tej podlagi*. Ta problem prav gotovo ni več tehničen problem. Načenja načelna vprašanja glede zastopstva nepolitičnih elementov države v parlamentu.

Posebna resolucija posvečena stalnosti vlade (*stabilité gouvernementale*) je razčlenjena v tri točke: 1. volivni sistem, ki pospešuje stvaritev *velikih* strank; 2. pravica razpusta, nje uporaba in nje meje; 3. jamstvo, da se preprečijo presenetljiva glasovanja.

Nadaljnje resolucije obravnavajo ločitev politične in sodne oblasti ter nezavisnost parlamenta (imuniteta in inkompatibilnost).

Kakor posnemamo iz teh resolucij — in to smo mogli z zadoščenjem ugotoviti na sami konferenci v Carigradu — Jugoslavija v pogledu evolucije reprezentativnega sistema koraka sporedno s postavljenimi smer-

nicami. Namenjene so resolucije bolj drugim državam. Poročevalec Mario Roustan, francoski senator in bivši minister, je na naše začudenje naravnost s prstom pokazal — na Francijo. Dogodki mej tem so mu dali prav. Gaston Doumergue je. zahtevajoč garancije za stabilnost vlade, pravico razpusta brez pristanka senata. strogo ločitev sodne in politične oblasti. enako ločitev prerogativ legislative in eksekutive — podlegel v svoji borbi proti reakciji. Bo li uspel Flandin?

Dr. Simon Dolar:

MASARYK SVETEL VZOR ČLOVEKA IN VZGOJITELJA

Praznujemo 85letnico predsednika bratske češkoslovaške. Vsako leto obnavljamo ta praznik Masarykovega rojstnega dne z največjim spoštovanjem, z najglobljo iskrenostjo in ljubeznijo do njega in to toliko bolj, kolikor bolj znamo ceniti lastno svobodo. On je naša velika osebnost, ki nas z neodoljivo silo privlači: Masarykovo življenje je življenje pristnega češkega brata, polno slovanskega čuvstvovanja in silne energije, ovenčano z velikimi uspehi. Postal je osvoboditelj češkoslovaškega naroda, velik pobornik tudi za našo svobodo ter kaže presilno voljo za miren sporazum med narodi. Njegov duh nima potez Cezarja, ampak spominja na Kristusa: v sebi usovršuje idejo demokracije z aristokracijo, prežet je s svobodoljubjem in socialnostjo ter globokim spoštovanjem dostojanstva človekovega, kakor malokdo. Zaradi tega sveti s svojim močnim vzgledom svojemu narodu kot vzor človeka in vzgojitelja; zato uživa povsod največje priznanje in avtoriteto. Naravno, da se ga ves svet rad spominja in ga časti kot velikega prosvetitelja: kulturo žanje, ker kulturo seje. Kultura se more širiti le tam, kjer vladajo velike in globoke duše. Moderna kultura je izšla iz humanizma, ki je človeka osamosvojil ter postavil na lastne noge. Humanitetni ideal so si Čehi ustvarili v svojem Bratstvu ter pomeni za nje živi narodni program, pomeni za nje pravo narodno delo; Masaryk sam živi vzgledno življenje češkega brata. A tudi rešitve socialnega vprašanja ni brez prave humanitete, brez pravega spoštovanja človekovega dostojanstva, pravi Masaryk ter odločno odklanja Marxov materialistični nazor. Ko se skušamo poglobiti v duhovno bit Masarykove osebnosti kot nosilca velikih kulturnih idealov ter jih dojamemo in spoznamo, postane nam naš učitelj in naš vzgojitelj. Res je sicer, da končno v najširšem smislu vpliva vsak človek na svojo najbližjo okolico, a to le neposredno. Tako se prenaša kultura od roda do roda, drobtinice neslavnih brezimencev, a velike vrednote v delih nesmrtnih. Masaryk ni pasiven gledalec vsega udejevanja češkoslovaškega naroda, ampak je aktiven vodja njegov v državnem, političnem in kulturnem snovanju. Saj ne more drugače po svojem razvoju in osebnih lastnostih, on je mož dejanj, vidi v kulturni blaginji svojega naroda svoj cilj in smoter svojega življenja. Ni se dobričal svojemu narodu, ni maral za izmišljene idole kraljedvorske in zelenogorske, da celó izpostavljal je sebe in svoje življenje zasmehu in zaničevanju, le da je služil zvesto resnici. Težko bi našli lepši vzor Husovega oboževanja resnice drugod, kakor ravno v Masaryku, ki mu je čistost resnice nad vse. On jo išče, jo sliši, jo uči in se je uči, jo ljubi, drži se je, brani jo vse do smrti.

Zlasti pa se Masaryk razume na svojo glavno funkcijo vodstva in vodenja, ker v sebi sijajno združuje princip demokracije in aristokracije in odločno odklanja vsako diktaturo; za to uživa v svoji državi neomajno avtoriteto. Saj ga narod znova in znova voli z ogromno večino za predsednika države. Ne rabi nobenih mehanskih metod, še manj pa drakoničnih sredstev za vzdrževanje discipline in reda v državi, ker zna vzdržati svojo avtoriteto in ker spoštuje individualno svobodo ter dostojanstvo človeka. Moderni človek visoko ceni svojo čast in svojo samostojnost. Zato napačno ravna vodja, ki skuša to dvojce smešiti in zaničevati ali poniževati, namesto da bi oboje izrabil kot močno sredstvo za dviganje poslušnosti discipline in reda. Ljudje si že po naravi žele vodstva, a le pravega in poštenega, upirajo in puntajo pa se le nedostojni in policijski naravi izvajanja discipline in pokorščine, kjer je premalo srčne kulture v zapovedih in prepovedih, v poveljih in odlokih. Današnja nervozna doba velike občutljivosti mora še posebej vpoštovati strumno disciplino, da ne preide v ohlapnost. Vodnik države, ki mu je podrejena tako pestro sestavljena in mnogobrojna družba, potrebuje močnejšega in probojnejšega principa za red in disciplino brez korporalskega tona, čim bolj občuti nevarnost za razcepljenost in razstroj. Neupogljiva energija ter veliko in viteško spoštovanje poslušne osebe morata dčiti vodnika. Močna volja in socialna kultura tvorita glavno jedro dobrega vodnika. S samo dobroto se ne opravi nič, sama humaniteta bi ne koristila; kajti vseeno je boljša stroga disciplina brez dobrote, kakor pa dobrota brez discipline. Lasten lep vzgled vodnika je najboljše sredstvo za doseg uspehov. Človek je kakor živ stroj, ki ga žene duša. Ta motor pa se poganja najbolje z viteškim duhom brez nasilja; ojačiti in oploditi ta duševni motor, da sam z radostjo teče, ne pa ga omrtvičiti, to je glavna naloga voditelja. Ne more sam vsega pregledati in ne pretehtati, zato si mora poiskati sebi enakih namestnikov, ki jim lahko zaupa. Naš Masaryk je v obilni meri pokazal svoje voditeljske sposobnosti. O njem velja: Salus populi suprema lex, blaginja naroda mu je najvišji smoter, ki ga dosega s tem, da se sam pokorava najvišjim etičnim principom. Njegova morala pa ni brezbožna, ker je sam globoko veren človek; vero pa smatra za vsestransko močno očiščujočo silo. Tako se sam podreja višji avtoriteti in s tem raste njegova sama. Le malo takih državnikov-voditeljev nam more zgodovina imenovati. Najbližji mu je morda še Washington, ki je enako globoko veroval, da je etos najboljša politika. Nesebična in velikodušna je Masarykova osebnost, ki se zna samega sebe znebiti, da se more drugim žrtvovati. To je njegova glavna smer v življenju in bistvena poteza njegovega značaja. »Nič zase, vse za druge,« ta Pestalozzijev napis velja dosledno tudi za velikega vzgojitelja Masaryka.

Dasi Masaryk preživlja 85. leto, vendar si je še ohranil čilost in svežost duha, zlasti pa si je obdržal tudi v tej visoki starosti in v tem nadvse težavnem času kriz svoj nepokvarjeni optimizem v boljšo bodočnost. Do dna duše je namreč prepričan, kar je tudi tolikokrat v svojem življenju preizkusil in posvedočil, da končno kljub dolgotrajni borbi vedno le zmaga sila poštenja in resnice. Za najhujše zlo smatra v takem razrvanem času črnogledi in mrzli pesimizem, ki vodi do malodušnosti ter pasivnosti. To je naš najhujši sovražnik, to večno tarnanje in jadikovanje o slabih časih ter vzdihovanje po nekdanjih boljših časih. To je znak zares starih in okorelih ljudi, ki zastrupljajo atmosfero in ubijajo vsak polet in idealizem, a najhujša zabloda je pri voditeljih, če tako atmosfero trpijo in jo morda celo negujejo. Narod potrebuje svetlih

vzorov, svetlih zvezd, da mu svetijo v gosti megli in temi, da ga vodijo varno k žarkemu soncu napredka in plodni dozoritvi. Tako ogrevajoči vzor in svetla zvezda je za češkoslovaški narod Masaryk, a tudi nas Jugoslovane si je pridobil z neminljivimi zaslugami za naše osvobojenje in prerojenje. Zaupljivo se oziram v njega in trdno verujemo v njegov duh: za narod z aristokratsko demokracijo. V takem duhu hočemo najti svojo tolažbo in uteho ter končno odrešenje iz te kritične dobe.

Dr. M. G. V.:

KORPORACIJSKA DRŽAVA V ITALIJI

(II. del.)

Sindikalna, vertikalna organizacija proizvodnih sil. Stanovska društva iste vrste ali več sorodnih vrst se lahko združijo v *federacijo*, ki je sama zase pravna oseba in je nadrejena prvotnim društvom. To združevanje v federacije se ne vrši samo po vidiku istovrstnosti, marveč tudi po vidiku sorodnosti posameznih vrst, tako da se končno vse proizvajanje združi v nekoliko velikih proizvajalnih panog. Tudi federacije se morejo družiti, in sicer v *konfederacije*, ki so prav tako pravno samostojne.

Tako izhaja vertikalna sindikalna organizacija iz preprostega sindikata in prehaja v višje sestavljene tvorbe, ki so druga drugi nadrejene tako, da tvorijo nekako piramido. Njena osnova so sindikati istovrstnih ali sorodnih poklicev; nanje se grade udruženja druge in tretje stopnje, federacije in konfederacije, vse do vrha, v katerem se zlije celokupno delo, če gre za delavske ali nameščenske sindikate, ali pa vse podjetništvo, če gre za poslodavske sindikate ene panoge gospodarskega življenja. Dekret od 1. julija 1926 je predvidel 13 nacionalnih konfederacij, in sicer: eno za proste poklice, po šest za poslodavce in za delavce ter nameščence sledečih strok: industrija, poljedelstvo, trgovina, pomorski in zračni promet, suhozemski promet, notranja plovba in banke.

Za primer naj navedem *poljedelsko* vertikalno organizacijo. Na delavski strani je 368 pokrajinskih, 43 medpokrajinskih in 7 nacionalnih sindikatov, na čelu pa je nacionalna sindikalna fašistična organizacija za poljedelstvo. Na poslodavski strani je 92 pokrajinskih sindikatov za tehnične ravnatelje poljedelskih podjetij, 92 pokrajinskih sindikatov za zemljiške lastnike, ki so dali svojo zemljo v zakup; 92 sindikatov posestnikov, ki sami obdelujejo zemljo; 92 sindikatov za posestnike, ki sami ne obdelujejo svoje zemlje. V vsaki pokrajini so torej po štirje sindikati prve stopnje združeni v pokrajinsko federacijo; teh je torej 92. Vrhovna organizacija je nacionalna fašistična konfederacija poljedelskih poslodavcev.

Korporativna, horizontalna organizacija proizvodnih sil. Z ustanovitvijo korporacij je italijanski zakonodajavec stopil iz sindikalne v korporacijsko fazo. Medtem ko hoče sindikalna ureditev ščititi in braniti razne, nasprotujoče si interese podjetnikov in delavcev in reševati spore, ki nastajajo iz tega, ima korporacijska ureditev namen ščititi interese, ki so skupni delavcem in podjetnikom dotične panoge, torej interese, ki niso posebej interesi posameznega sloja, marveč skupni interes dotične panoge proizvodjanja. Korporacija naj uresniči višje zahteve narodovega proizvodjanja.

Temeljni organi korporacijskega ustroja so *korporacije*. V zametku najdemo korporacije že v zakonu od 3. aprila 1926, po katerem naj bi spajale podjetniške in delavske sindikate. Korporacije so enotna organizacija gospodarskih sil in zastopajo njihove celokupne interese. Ti interesi so narodni interesi: zato so korporacije državni organi brez lastne pravne osebnosti; so del državnega ustroja. V njih sodelujejo predstavniki podjetnikov in delavcev z državo in na ta način skupno čuvajo interese proizvodnje.

Po zakonu o korporacijah od 5. februarja 1934 ustanavlja korporacije šef vlade z dekretom na predlog ministrstva za korporacije in po zaslišanju osrednjega odbora. Vsaki korporaciji imenuje predsednika šef vlade. Tak predsednik more biti le minister ali državni podtajnik ali pa tajnik fašistične stranke. Stremi se za tem, da naj bi bil zaradi enotne gospodarske politike predsednik vsake korporacije sam minister za korporacije. Tako je 10. novembra 1934 o priliki objave korporacijskega sveta nastopil šef vlade, ki je obenem tudi minister za korporacije, sam kot predsednik vseh 22 korporacij.

Korporacije imajo razne naloge gospodarskega in socialnega značaja. Pospešujejo vse, kar urejuje proizvodnjo v smislu koordiniranja. V ta namen lahko izdajajo obvezne naredbe, vendar samo po pooblastilu včlanjenih sindikatov. Številne so njihove socialne naloge, ki jih morajo uveljavljati vedno s stališča višjih interesov proizvodnje, a nikdar s stališča razrednih interesov. Zato morajo stremeti za tem, da poravnajo spore med sindikati, ki jih združujejo. Šele če jim to ne uspe, morejo sindikati predložiti spor delovnemu sodišču. Po predhodnem sporazumu s poslodavci in delavci lahko izdajajo splošne predpise o delovnih pogojih v podjetjih. Ti predpisi so enakovredni kolektivnim pogodbam. Korporacije smejo ustanovljati tudi urade za posredovanje dela, kjer bi bilo to potrebno. Komisije, ki upravljajo te urade, so sestavljene paritetično in poslujejo pod nadzorstvom korporacij. Kjer so osnovani taki uradi, se morajo poslodavci, ki potrebujejo delavcev, obračati nanje. Sicer imajo poslodavci pravico izbere med prijavljenimi delavci, vendar imajo vedno prednost oni delavci, ki so člani fašistične stranke, pa tudi oni, ki so vpisani v sindikate. Korporacije urejajo tudi vajeništvo v svoji panogi. Končno izdajajo korporacije tudi predpise za kolektivno urejevanje gospodarskih odnosov in za enotno organizacijo gospodarstva.

Za primer naj opišem *korporacijo za žito*. V njenem svetu je: po sedem predstavnikov poslodavcev in delavcev za proizvodnjo žita, po trije predstavniki mlinarske industrije ter industrije riža, testenin in sladkarij, po en predstavnik poslodavcev in delavcev za pekovstvo, za trgovine z žitom in žitnimi izdelki po dva predstavnika; za poljedelske tehnike, za zadruge in za obrtnike po en predstavnik.

Ustanovljenih je 22 korporacij; razvrščene so po vidiku obtoka proizvodnje v tri skupine. Prva skupina obsega ona gospodarska področja, ki jih moramo označiti kot *poljedelsko skupino*, namreč korporacije za žito; zelenjavo, cvetlice in sadje; za vinograde in vino; za olje; za sladkorno peso in sladkor; za živinorejo in ribolov; za les; za tkalstvo. Druga skupina je *trgovska in obrtna*. Sem spadajo korporacije za topilništvo in strojništvo; za kemične industrije; za oblačilno stroko; za papir in tisk; za gradnjo; za vodo, plin in elektriko; za rudarstvo; za steklarstvo in lončarstvo. V *tretjo skupino* spadajo korporacije za zavarovanje in kredit; za proste poklice in za umetnike; za pomorski in zračni

promet; za notranji promet; za javne prireditve (avtorji, gledališče, kino, radio in sport); za gostiteljstvo (tujski promet, hoteli in gostilne, kavarne, bari, igralnice in javni ter zasebni zdravstveni zavodi).

Ministrstvo za korporacije. Ker je korporacijam poverjena skrb za določene panoge gospodarstva, jim manjka višji, integralni pogled na gospodarski položaj. To nalogo naj bi vršilo ministrstvo za korporacije in nacionalni svet za korporacije.

Delo ministrstva za korporacije je dvojno. V sindikalnem oziru mora nadzorovati stanovska združenja, posebno pa nadzirati sklepanje kolektivnih pogodb. V korporacijskem oziru pospešuje ministrstvo delovanje posameznih korporacij, jih vodi, odobrava njihove ukrepe in nadzira vse njihovo poslovanje.

Narodni svet za korporacije. Važnost tega sveta poudarja že dejstvo, da mu predseduje sam predsednik vlade. Njegova važnost se bo še povečala, kadar stopi na mesto poslanske zbornice in prevzame njene zakonodajne naloge. Narodni svet sestavljajo oddelki in pododdelki, stalne posebne komisije, glavna skupščina in centralni korporacijski odbor. *Oddelkov* je sedem, in sicer: za svobodne poklice in umetnost; za obrt; za poljedelstvo; za trgovino; za promet po kopnem; za promet po morju in zraku; za banke. Člane oddelkov predlagajo dotične konfederacije; imenuje jih šef vlade z dekretom. Na ta način se strnejo vse proizvodne sile, uvrščene v sindikalno ureditev, v osrednji organ, ki jih popolnoma predstavlja. V njem se povzpno gospodarski problemi na stopnjo ustavnih vprašanj in se zlivajo z državnopolitičnim elementom.

Glavna skupščina narodnega sveta za korporacije se sestane redno dvakrat na leto. Med letom nadomešča skupščino, kadar je potreba, *centralni korporacijski odbor*, ki je zamišljen kot gibalna sila vsega ustroja in ima političen značaj. Za splošno ali tehnično poslovanje se ustanove *stalne specialne komisije*, v katerih se udeležujejo člani glavne skupščine.

Narodni svet za korporacije je tudi posvetovalni organ vlade in drugih državnih organov. Kot normativni organ izdaja s pristankom šefa vlade pravila o ureditvi sindikalnega in socialnega delovanja sindikatov in o ureditvi gospodarskih odnosov med različnimi gospodarskimi panogami, poslednje s pristankom prizadetih sindikatov. Šef vlade lahko te ukrepe ukine. Na ta način je vse delo sveta podrejeno nadzorstvu šefa vlade, ki mu pritiče (kot edinemu odgovornemu organu za politiko in gospodarstvo države) popolna in prosta oblast, da podeli odlokom narodnega sveta izvršno moč. Zato je šef vlade v svojem govoru dne 21. aprila 1930 rekel, da je narodni svet korporacijam za italijansko gospodarstvo to, kar je generalni štab za vojsko: glava, ki misli, pripravlja in ureja.

* * *

Na koncu tega kratkega pregleda je treba še prav posebno poudariti, da je italijanska korporacijska zakonodaja v polnem razvoju. Reforme prihajajo druga za drugo. Danes je že očitno, da bo poslanska zbornica ukinjena. Šef vlade je v svojem govoru 14. novembra 1933 rekel: »Poslanska zbornica se bo sama razpustila. Prestali so tisti bistveni razlogi, zaradi katerih je nastala. Zbornica predpostavlja množstvo strank, a tudi svet z drugačno koncepcijo, ki smo ga pa mi porušili. Ona je poleg tega preveč konservativna in ni elastična. Povsem razumljivo je,

če bomo sedanjo zbornico zamenjali z narodnim svetom za korporacije.« Vendar je praktično delo naletelo na velike težkoče. Glavna težkoča je v tem, ker je treba najti osebe s potrebnimi sposobnostmi, ki bi v korporacijah, kakor tudi drugače v fašističnem ustroju, vladali kot izbrana elita. Zaradi te težkoče trpi že danes vsa država.

Z druge strani pa se oporeka, da gre ves dinamizem fašističnega in korporativnega ustroja samo za tem, da ohrani statiko dosedanjih gospodarskih odnošajev, da je torej v svojem jedru konservativen in da je korporativizem samo najpripravnější oblika za uresničenje diktature ene osebe ali ene stranke. Vendar pri tem ne smemo izgubiti izpred oči, da si ta diktatura postavlja samo en cilj: blagostanje naroda in moč ter silo države. To bi moral biti namen vseh državnih sistemov in vseh strank, a na žalost ni tako, ker je često v takih državah prvi namen vsake stranke uresničenje njenega posebnega strankarskega, gospodarskega, verskega i. dr. interesa, da celo interesa njenih vodilnih krogov, dočim ostane državni interes, ki bi moral biti prvi, zadnja briga.

Oporekati se da korporativnemu redu tudi radi težkoč pri praktičnem izvajanju. V teoriji pa ga ne moremo kar tako odkloniti. V povojnem času, ko grozijo vidni in neugotovljeni činitelji pretvoriti gospodarsko krizo v stalno stanje, *nima demokratski državni red več moči, da bi obvladal položaj*. Reforma v avtoritativnem smislu je potrebna, ali pa je treba na mesto demokracije postaviti docela drugačen sistem, in to v skladu z narodovo individualnostjo.

Nastane še vprašanje, ali bi se ne dal korporativni red uresničiti tudi v demokratski državi z večjo avtoriteto države in vlade. V italijanskem tisku se to vprašanje zanika. Resnično je korporacijski red v Italiji neminovno vezan na fašizem. Značilno pa je, da je začel angleški minister za poljedelstvo Elliot preurejati poljedelstvo svoje države po korporacijskih vidikih in načelih. Po njegovem mnenju bi se torej korporacijski red dal izvesti tudi brez diktature.

Problem, kako postaviti države na nove in bolj zdrave temelje v skladu z velikim nalogami sodobnosti, je zelo pereč. Morda je korporativizem ena takih rešitev, ki jo morejo tudi drugi narodi uvrstiti v svoj državni ustroj, ne da bi pri tem izpremenili temeljna načela svojega političnega reda. Danes je ta problem v mnogih evropskih državah tako nujen, da je skorajšnja rešitev neobhodno potrebna. V enem oziru vsaj vlada soglasnost: liberalna demokracija je v političnem, gospodarskem in socialnem pogledu pokopana. Če je pa temu tako, bi s te strani ne smelo biti nobenega ugovora proti korporativizmu.

O korporativizmu je izšlo doslej mnogo publikacij. Priporočljiva so sledeča dela: E. W. Eschmann: *Der faschistische Staat in Italien*, Breslau 1933; Benito Mussolini: *La dottrina del fascismo*, Milano-Roma 1932; Guido Bortolotto: *Diritto corporativo*, Milano 1933; Isti: *Politica corporativa*, Milano 1934; Bruno Biagi: *Lineamenti di economia corporativa* (Univerzitetna predavanja), Padova 1935; Bottai: *Esperienza corporativa*, Firenze 1934; Isti: *Le corporazioni*, Milano 1933; »*Archivio di studi corporativi*«, ki ga izdaja »Scuola di scienze corporative« v Pisi in v katerem sodelujejo tudi Sombart, Pirou, Durbin, Patterson, Hobson, Brocar, Lorwin; E. Lolini: *Dall' economia classista all' economia corporativa*, Roma 1934.

† Dr. Fran Zbašnik

Dne 2. februarja je umrl v Ljubljani dr. Fran Zbašnik, dv. svetnik v pokoju, v 80. letu svoje starosti. Bil je dober in plodovit ljudski pisatelj; sodeloval je pri mnogih kulturnih in knjižnih ustanovah, kot pisatelj pri Stritarjevem »Zvonu« in »Ljubljanskem Zvonu«, pri Družbi sv. Mohorja in Slovenski Matici, pri »Slovenskem Narodu« in raznih drugih listih; bil je »Ljubljanskemu Zvonu« izvrsten urednik eno desetletje ter književni in gledališki kritik in kulturni referent. V pripovedništvu ga odlikuje zdrav smisel za ljudsko povest, za realnega človeka v širokih vrstah domačega naroda. Takih povesti današnja slovenska knjiga ne ceni več, v tempu »modernega« časa ne utegne. Ljudstvo pa še zdaj rado čita Zbašnikove povesti: Boj za pravico, Na krivih potih, Miklova lipa, Nehvaležen sin, Pisana mati, Pastirica, Pogreb, Prijateljstvo in ljubezen, Z viharja v zavetje, Za srečo! Žrtve i dr. — Pisal je mnogo pod pseudonimi: Doljan F. J., Malograjski J. F., Milovršnik Fr. J., žaljski, Z. i dr.

Zbašnik je bil vseskozi blag, plemenit človek, resničen delavec za narod, z zdravim gledanjem na resnične potrebe svojega naroda, tudi v kritiki bolj vzgojevalec kakor kritik, dobrohoten, pa odločen in dosleden. V tem odmeva iz njega mehka Stritarjeva narava in njegova šola, smisel za red in korektnost. Odtod v njem toliko požrtvovalnosti za podrobno delo in preziranje kričečih gesel. Neizmerno ga je bolelo, kako so izrabljali Nemci naše slabosti v našem medsebojnem klanju v kulturi in politiki. V kritiki je to odločno obsojal. Sam pa je delal tiho, resno, vztrajno.

Zgodovinar še ni pregledal in prece-nil njegovega obširnega dela glede na časovni pomen in trajno vrednost. A njegovo delo pričā brez tega dovolj glasno, da ne sme nihče odrekati globoke hvaležnosti njemu, ki je to delo opravljal kljub

posmehovanju nekdanjega in sedanjega »modernega« časa.

»Misel in delo« se pa spominja pokojnika še posebej kot svojega dobrega prijatelja. Kljub bolehnosti in visokim letom je pokojnik z velikim zanimanjem in ljubeznijo spremljal delo mlade revije. Po težki bolezni je še tri tedne pred smrtjo (12. januarja) pisal uredništvu prirčno pismo, med drugim tole: »... *Misel in delo!* Da, to je pravi program, to je pravo geslo! Umevam namreč stvar tako: ni zadosti, da se izreče dobra misel, temveč treba tudi storiti nemudoma vse, da se po možnosti uresniči! Tega mi Slovenci in menda Slovani sploh — izjeme so silno redke — doslej nismo znali! Kako rad bi o tem kaj več izpregovoril, pa mi moči ne dopuščajo...«

O tistem neizgovorjenem »kaj več« nam zgovorno pripoveduje Tvoje življenje.

Inko.

Filozofske osnove nacionalnega socializma

Tiskovni šef NSDAP dr. Oto Dietrich je izdal svoj govor o filozofskih osnovah nacionalnega socializma, ki ga je govoril 16. novembra 1934 v auditorium maximum nove kelmorajnske univerze. Ker nosi knjiga cenzurni zaznamek, da »ni zoper izdajo tega spisa s strani NSDAP nobenih pomislekov«, smemo videti v njej oficijelno izjavo o filozofskih temeljih sodobne Nemčije. Takoj uvodoma poudarja D., da »delo nacionalnega socializma ni abstraktna, svetovno nazorska konstrukcija, marveč vsebina doživetja, vzniklega iz povezanosti krvi in narodne skupnosti, ustreznega našemu lastnemu, najbolj notranjemu bistvu«. Nacionalni socialisti so »v nasprotju z drugimi najprej oblikovali praktično življenje po svojem svetovnem nazoru in dokazali njegovo uporabnost, preden so se lotili dati mu obliko v znanosti.« D. izhaja iz temeljnega dualizma sveta: duh in snov ter trdi, da je šele Kant premostil nasprotje, ki iz tega za filozofijo nastaja. D. vidi, da je vsa dosedanja filozofija iz-

hajala, navzlic raznovrstnosti, iz skupnega izhodišča: iz individualizma. »Človek je enotnost duha in snovi, subjekta in objekta, izhodišče in cilj vse filozofije. Tako individualistično gledanje temelji na posamični zavesti kot edinem dejstvu in ga postavlja kot suvereno nasproti svetu. S tem je filozofija zašla na praktično nemejeno poprišče metafizične špekulacije«, kajti vsa individualistična filozofija se končuje — v nedokazljivem. »Für den Individualismus ist die Identität des Subjektes mit dem Objekt, wie sie in dem Sich-Selbst-Bewußtsein, in der Selbsterkenntnis des Individuums zutage tritt, das Letzte-Unerklärliche.« Vendar je predpostavka, da je človek posamično bitje, napačna. Človek je zgolj člen skupnosti. »Človek je v vseh svojih dejanjih kolektivno bitje in si ga moremo samo takega misliti. Pojemovno je določen s tem, da živi v skupnosti z drugimi; njegovo življenje se uresničuje samo v skupnosti. Skupnost je pojem, ki mu je podrejena vsa človeška zgodovina; je oblika, v kateri teče človekovo življenje od zibel do groba; brez nje si ga ne bi mogli misliti.« »Dejanstva, ki jih najdemo v svetu, niso posamezniki, temveč rase, narodi, nacije. Človek more biti kot posameznik predmet naravoslovnih raziskovanj. Spoznavni objekt duhovnih ved je človek samo kot člen skupnosti, v kateri se uresniči in tudi poteka njegovo življenje.« Zato »mora na mesto individualističnega mišljenja stopiti univerzalistično, zavestno-skupnostno; na mesto mehaničnega pojmovanja sveta — organično.« Sicer prizna D., da ta vidik ni povsem nov, vendar poudarja, da dosedanji nastavki — Eucken, Tönnies — niso v nobeni notranji zvezi z raso-biološkim temeljem univerzalistično-organskega mišljenja nacionalnega socializma. Šele nacionalni socializem je pozvan, da ta prodor dovrši. Bližja sta mu Rehmke (»Philosophie als Grundwissenschaft«: »Na korenino vsega zla, na posamično bitje človek, mora znanost naperiti sekiro. Sanje in pesmi v filozofiji se morajo nehati. Samo dejstva imajo vrednost v filozofiji«) in Krannhals (»Das organische Weltbild«: »Posameznik kot tak nima niti pravice, niti

dolžnosti, da je, ker se dajo izvajati vse pravice in dolžnosti samo iz skupnosti«). D. se strinja z njim v tem, da ni najgloblje jedro nemškega bitja nacionalen odnos do sveta, marveč »in ihrer irrationalen Erfassung im Erlebnis.« Zato je po Krannhalsu »filozofska osvestitev nemške sodobnosti v osvestitvi naše duševne totalitete.« Njen cilj je »die Herrschaft der völkisch ausgeprägten Gattungseele.« Seveda »nordiske ustvarjale duševnosti.« To misel najde D. že pri dominikancu Ekehardu (1300), kesneje v Kantovem kategoričnem imperativu, ki mu je »klasična formulacija nacionalnosocialistične etike.« Fichte je bil prorok nacije, njegov spis »Geschlossener Handelsstaat« pa je »praktičen nacionalni socializem v najboljšem smislu.« — D. meni, da so takozvane nesmrtno ideje liberalizma ideje, od katerih narodi umirajo. Prevrati v Nemčiji in Italiji »naznanjajo one velike preosnove, ki niso samo poklicane, da razvijajo njihove notranje sile za skupno blagobit, temveč tudi jamčijo red narodov med seboj s tem, da naravno razmeje njihove življenske potrebe in interese.« Fašizem je soroden nacionalnemu socializmu, trdi D. Oba zavračata individualizem, vendar fašizem ne usvaja univerzalizma, ker hoče posameznika rešiti pred tem, da izgine v skupnosti. Bortolo namreč pravi, da je med individualizmom in univerzalizmom korporativizem, v katerem sta posameznik in skupnost v harmoniji drug poleg drugega. To misel D. odklanja, češ da se ne da doseči soglasja med osebnim hotenjem in dolžnostmi napram skupnosti potom konstruktivnega, korporacijskega sestava nasiloma in na umeten način, temveč izhaja to soglasje že a priori iz dejstva skupnosti, če se skupnostna zavest goji in pospešuje. Nacionalni socializem namreč ne zanika osebne svobode, da celo zahteva jo, vendar samo zaradi skupnosti in v njeno prid. To spoznanje pa je človeku prirojeno. Nasprotno hoče individualistični nazor o svobodi oprostiti posameznika njegovih dolžnosti napram skupnosti. Kdor te odgovornosti ne občuti in teh nravnih vezi ne prizna, se postavi izven skupnosti. Po D. »dá nacio-

nalni socializem osebni svobodi razmaha znotraj skupnosti, ker utemelji svobodo teleologično s skupnostjo, torej je nujna iz lastnega principa, dočim skuša fašistični korporativizem doseči individualno svobodo samo na ta način, da si jo po potrebi izposodi od posameznika, iz čigar podreditve izhaja.« D. rešuje še vprašanje svobode znanosti in poduka. »Kdor potrди skupnostno miselnost, bo mogel samo v njenem okviru učiti. Kdor jo pa zanika, je od vsega početka duhovno na mrtvem tiru in nacionalnosocialistična država napravi uslugo človeštvu, če mu katedra ne da na razpolago.« Napram veri je D. bolj liberalen. Poudarja namreč, da dovoli cerkvi prosto versko udeleževanje. Kakor je nacionalni socializem odstranil verske vplive iz političnega življenja, tako prepoveduje tudi politiki vmešavanje v verska vprašanja.

Nemški tisk je o tem govoru napisal, da je likvidiral nekaj stoletij duhovne zgodovine. S. B.

Narodni jubilej in pojmovanje verske strpnosti

To leto poteka 700 let od smrti velikega narodnega prosvetitelja, učitelja, državnika, organizatorja in velikega svetnika svetega Save. O njegovem pomenu za osamosvojitve in razvoj jugoslovanske kulture, književnosti, za razširjenje krščanske misli in čustvovanja v najširših vrstah jugoslovanske nacije in naposled o njegovem pomenu za politično in državno samostojnost Jugoslovancev so dejstva vsakomur dovolj znana. Sv. Sava je resničen narodni svetnik, ki ga narod proslavlja že stoletja, ga poveličuje in zajema iz njegovih del moči za nove napore in za krščansko življenje. Zato bi morali tega velikega sinu našega rodu proslaviti dostojno in svečano, kakor slavimo mnogo drugih zaslužnih ljudi, katerih zasluge najsi so še tako velike in važne za ves narod, ne moremo vzporejati po veličini z zaslugami in deli tega velikega narodnega genija.

Samo pravoslavna Cerkev, in sicer za pravoslavne strogo v svojem območju, je odredila proslavo sv. Save kot svojega

največjega duhovnika, ustanovitelja in organizatorja. A sv. Sava nima le zaslug samo za pravoslavno Cerkev, nego mnogo, mnogo več. Toda malo hvaležni Jugoslovani ne le da tega pomembnega jubileja svojega velikega sina niso proslavili in tudi ne nameravajo proslaviti, kakor so n. pr. Čehoslovaki proslavili sv. Vavilava ali Rusi sv. Vladimira, ampak so se v naši javnosti pojavili celo neki nerazumljivi protesti proti temu proslavljanju. Najzanimivejše pa je to, da prihajajo ti protesti proti proslavljanju organizatorja Kristusove vere, ki si je prizadeval najbolj to, da bi s pomočjo narodnega jezika in narodnih duhovnikov Kristusovo vero čimbolj približal našemu človeku, od tam, odkoder jih nikdar ne bi pričakovali — od krščanskega duhovnega pastirja Jugoslovana dr. A. Bauerja, nadškofa zagrebškega. To izpričuje šibko nacionalno zavest in svojevrstno pojmovanje verske strpnosti, česar ne moremo molče preiti. Ko je arhijerejski sv. sinod pravoslavne Cerkve proglasil to leto za posvečeno sv. Savi, je smatral nadškof dr. Bauer za potrebno, opozoriti svoje duhovništvo in vernike, da je ta proslava »verska i plemenska stvar i proslava Srpsko-pravoslavne crkve koja se na pripadnike drugih konfesija, pa stoga ni na katolike, ne odnosi.« Pri tem ne dela nikake razlike med proslavo v pravoslavni Cerkvi in splošnonarodno proslavo v naših šolah, ampak opozarja celo, češ da »niko ne može i ne sme siliti da učestvuju ni pasivno, a još manje aktivno u priredbama ove proslave,« ter pristavlja: »Ako se desi da se neka škola ogreši o izdane propise, Ministarstvo prosvete će narediti da se slučaj izvidi i postupiće prema službenicima koji budu krivi za neizvršenje naredjenja. O svakoj povredi ovih naredjenja imaju me dušebrižnici i katiheete obavestavati.« Ali je to duh bratske ljubezni in dela za zbližanje Kristusovih sestrskih cerkvâ, ali je to v duhu velikega J. Strosmajerja?

Umevno je, da je to stališče izzvalo odpor vseh jugoslovanskih patrijotov. To vznemirja vsakogar, ki pravilno pojmuje, kakšne posledice morejo roditi take poslanice. Predvsem je ta poslanica izzvala

ostro polemiko in komentarje v našem domačem časopisju. Posebno zanimiv je članek ohridskega vladike Nikolaja Velimirovića; med drugim piše: »Da ne bi duljio priču o sv. Savi, o kome pričaju dela njegova, i ljudi, i knjige, i stene, i vode, i gore, i pečine, i mnogobrojni oltari, ja ću učiniti još dve tri opaske koje imaju sasvim aktualan značaj po našu sadašnju jugoslovensku državu. 1. da nije sveti Sava otišao na noge onome zverovidnom madjarskom kralju u Banat i umirotvorio ga i odvratio ga od rata na Srbiju, da ne bi taj surovi kralj pokosio mladu državu Nemanjićku i gurnuo granicu Madjarske do Kopaonika i Jelice Planine ako ne i dalje? A da se to dogodilo, jedva bi nešto malo Srba dočekalo XX vek, a od Hrvata pogotovo nimalo. Nisu li se samo tim jednim delom Savinim osigurale zemlje jugoslovenske preko Dunava za Jugoslovene i za današnju Jugoslaviju? 2. da nije sv. Sava stvorio, utvrdio, odbranio i uredio državu srpsku, to jest carstvo Nemanjića, zar bi bila ikad moguća druga država srpska Karadjordjeva i Miloševa, a da nije postala ova druga, opet Savina, država Srpska, ja ne vidim kako bi se ikad izvojevala i stvorila današnja Jugoslavija. 3. Da li se čulo, da je iko od pravoslavnih Srba, klerika ili svetovnjaka uložio protest što se biskup Strosmajer proslavio po pravoslavnom školama, a što niko od pravoslavnih nije uložio protest, to nije ni slučajna omaška, ni nemarnost pravoslavnih ljudi, nego opet princip pravoslavni, princip obaveze blagodarnosti prema svima našim dobrotvorima, ma koliko oni bili od nas udaljeni po krvi ili po veri.«

In dalje: »Zar ćemo zaboraviti pedagošku istinu kad se na primerima velikih karaktera jedino i vaspitava omladina jednog naroda? Mi se često služimo u besedama hrišćanskom narodu primerima iz nehrišćanskih naroda. Spominjemo Spartance, Aristida, Koriolana i Saladinu, da bi primerom njihovim ukoreli i postideli sledbenike Hrista Gospoda. Kako to da se ne bojimo spomenuti nekrštene, a bojimo se spomenuti krštenog i još krstitelja Savu?« Nadalje omenja, da živimo v času neverjetnih paradoksov. Potem bi

morali ločiti tudi proslave vseh drugih zaslužnih ljudi našega naroda, n. pr. Ljudevita Gaja, Zrinjskega, Trubarja, Kačića, Karadžića, Njegoša, Strosmajerja, Aškerca in drugih, izvzeti pa samo genija sv. Savo. A razen teh ni treba omenjati posebej ogromno manjših zaslužnih ljudi, recimo srednjih pa tudi skorojevičev, katere narod spoštuje, slavi in se ne vprašuje, ali je pri njih morda le v čem kakšna majhna razlika, ki bi utegnila zatemniti njihovo delo. Pa pustimo vse to. Vladika Velimirović zaključuje takole: »Doći će vreme i pokolenje, koje će moći sagledati dimenzije i veličine Savine, daleko preko okvira, „verskog i plemenskog“. Mi to nećemo dočekati za našeg veka, ali će sv. Sava dočekati, jer on, živeći sad u carstvu besmrtnika, ne broji vreme dani-ma i godinama, nego stolecima i mileniumima.«

—kov—

Brezposelni diplomirani filozofi

Pri prosvetnem ministrstvu čaka na rešitev okoli 700 prošelj diplomiranih filozofov za njihovo namestitev v srednješolski službi. Od teh je v dravski banovini 68 kandidatov. Po strokah je: 13 slavistov, 13 naravoslovcev, 9 pedagogov, 7 zgodovinarjev, 7 romanistov, 5 germanistov, 6 geografov, 4 matematiki, 3 filozofi, 1 klasični filolog; poleg teh opravlja v sedanjem terminu izpite ca. 15 kandidatov. Pred kratkim so si ustanovili *Društvo brezposelnih profesorskih kandidatov*; društvo bo s pomočjo in sodelovanjem »Jugoslovanskega profesorskega društva« skušalo pomagati brezposelnim profesorskim kandidatom i moralno i materijalno. Nekateri izmed njih čakajo na službo že od leta 1931.

Njihov gmotni položaj je težji, kakor se navadno zdi. Izgubili so dijaške ugodnosti (štipendije, zdravstveni fond, akademski dom, menzo, trikratno polovično vozno po železnicah, ugodnosti Ferijalnega saveza i dr.), zaslužka pa ne morejo dobiti nikjer, niti z inštrukcijami, ki jih je v tej socialni stiski itak malo, da jih z lahkoto zmagujejo srednješolci. Malo je takih, ki bi jih mogli podpirati še nadalje starši, zato si je marsi-

kdo poiskal tudi najpreprostejši posel in je le srečen, kdor ga je našel, n. pr. za trgovskega potnika, tudi dninarja ali kaj podobnega. Le malokdo je mogel najti začasno službico v kakem vzgajališču kot prefekt ali inštruktor, nekateri tudi na privatnem učnem zavodu. Pri takšnih zaposlitvah povprečno ne presegajo njihovi honorarji mesečnih 400— do 500— Din, kar seveda ne dosega niti eksistenčnega minimuma. Le izjemoma nekaterim se je posrečilo dobiti zaposlitev preko »bednostnega fonda« za 600— Din mesečno. Odveč bi bilo podčrtavati ali razlagati, kako porazno vpliva tako stanje na mladega idealista, kako to mori v njem moralne sile in idealizem, s katerim se je pripravljal za svoj bodoči poklic.

Novo društvo išče izhoda s prošnjami in resolucijami na pristojne oblasti. Med drugim je predlagalo (kakor Prof. društvo že ponovno), naj se zniža profesorjem službena doba od 35 na 30 let. Že samo s tem bi pridobili dovolj mest za vse brezposelne kandidate. Mnogo bi bilo pomagano pa že s tem, ako bi upokojili vse tiste, ki so že dosegli polno službeno dobo. — Nadaljnji predlog je, naj se definitivno reši vprašanje absolventov *višje pedagoške šole* in tistih, ki so študirali po §-u 50. univerzitetnega zakona in diplomirali na univerzi. Študirali so radi višje izobrazbe, ne pa za prestop v srednješolsko službo. — Tudi je še mnogo mest na meščanskih šolah, kjer poučujejo in supilirajo osnovnošolski učitelji; finančni zakon dovoljuje, da bi smeli na takih mestih poučevati brezposelni profesorski kandidati. — Društvo bo pa tudi samo poizkušalo najti primerno zaposlitev ali zasilno podporo vsaj najbolj potrebnim. To bo skušalo doseči iz fonda, katerega naj javnost podpira z vso vnemo, ker je prognoza za zaposlitev kandidatov v najbližji bodočnosti prav slaba. (Lo.)

Volitev rektorja na ljubljanski univerzi

Januarja meseca je bilo na ljubljanski univerzi treba voliti novega rektorja, ker je dotedanji rektor prof. dr. Fran Ramovš iz zdravstvenih razlogov odstopil pred potekom funkcijske dobe. Kaj se je

godilo pred končno volitvijo v profesorskih krogih, javnost ne ve. Znani pa sta dve dejstvi. Pred volitvijo so zastopniki akademskih strokovnih društev sklenili predložiti profesorjem sledečo svojo odločitev: »Podpisani predstavniki akademskih strokovnih društev si dovoljujejo z ozirom na položaj, ki je nastal z ostavko rektorja dr. Ramovša in volitvijo novega rektorja, izraziti svoje globoko prepričanje, da more v tem času edino slovenski rektor braniti našo univerzo kot najvišjo kulturno institucijo slovenskega naroda in uspešno nadaljevati započeto delo za njeno dopolnitev. Le ta more uživati tudi naše popolno zaupanje.« — Drugo javnosti znano dejstvo je: Pri končnih volitvah sta bila dva kandidata: dr. Jovan Hadži in dr. Maks Samec. Prvi je Srb, drugi je Slovenec, oba torej Jugoslovana in oba profesorja ljubljanske univerze ter priznana strokovnjaka. Pri volitvah je dobil Srb dr. Hadži 21 glas, Slovenec dr. Samec 23 glasove.

Javnost je iz teh dveh znanih in nespornih dejstev sklepala, da si je profesorski zbor po svoji večini usvojil mnenje akademskih strokovnih društev in izvolil Slovenca za rektorja, oziroma da je profesorski zbor iz svoje lastne iniciative storil tako, kakor si je to želela samoslovenska mladina. Javnost je dobila vtis, da je dr. Hadži propadel pri volitvah kot Srb. Če se oziramo samo na dejstva, ki so nam znana, tudi danes še ne moremo soditi drugače, kakor je tik po volitvah sodila javnost, ker tudi danes ni pred nami nobenih novih dejstev, ki bi dovoljevala kak drugačen sklep. Pojasnila, da n. pr. resolucija dijakov sploh ni prišla profesorjem pred oči pravočasno, to je pred volitvijo, ali da je bil za končni rezultat merodajen tradicionalni turnus fakultet in profesorjev, niso avtentična in ne morejo sodbe spremeniti, kajti še vedno smemo in moremo računati samo z zgoraj nevedenima dvema dejstvoma.

Pred nami je še vedno rezultat volitev in še vedno je mogoča ena sama razlaga, razlaga namreč, da je profesorski zbor stal na stališču, da Srb v tem času ne more biti rektor na ljubljanski univerzi.

Jugoslovansko časopisje je kvitiralo glasovanje z obzirnim molkom. Dobro pa je bilo, da je izpregovorila slovenska javnost, kajti vsi bi želeli, da ostane to glasovanje naša interna slovenska zadeva in da sami pometemo pred svojim pragom. Brez ozira na to, da je ljubljansko univerzitetno glasovanje nevaren prejudic za vse druge jugoslovanske institucije, da se jutri ali pojutrišnjem dogodi kaj podobnega v Beogradu, v Zagrebu, v Novem Sadu ali Sarajevu, se moramo vprašati, ali je tak izid volitev za nas same zdrav pojav. Ali smo dovolj zreli, da si sami usmerimo svojo pot skozi valove svetovnega dogajanja, ki lomijo države, potaplajo narode in uničujejo individualnosti? Izid glasovanja je pokazal, da v trenutkih, ko se je naša usoda kovala v Rimu in drugod po svetu, mi sami nismo znali pokazati, da smo duhovno zreli in samostojni. Najvišji naš duhovni zavod je pokazal desorientiranost.

Računamo s tem, da so tudi drugod po svetu univerze prenehale biti vodnice v narodnem življenju in da bo tudi pri nas tok nacionalnega življenja pustil ob strani take epizode kot brezpomembne, kljub temu pa nam je tesno okoli srca, ker smo doslej gledali v univerzi čist in visok izraz narodne volje in življenjske modrosti.

Z.

Lilek Emilijan, vl. svet: »Anklagen gegen die barbarischen Verfolgungen der Slovenen in Kärnten«. (Samoza-ložba, Celje 1935.)

Nestor naših zgodovinarjev, bivši gimnazijski ravnatelj Emilijan Lilek se je s posebno ljubeznijo in temeljitostjo posvetil študiju srednje-evropskih problemov; prav k srcu so mu pa prirastli koroški Slovenci. Ko je Lilek v svoji knjigi »Über die deutsch-österreichische Anschluß- und über die Kriegsschuldfrage« (Celje 1927) osvetlil ves avstrijski problem z zgodovinske strani, se je v znani svoji knjigi, ki je lansko leto vzdignila posebno pri naših severnih sosedih toliko prahu: — »Vorschläge zur Lösung der deutsch-österreichischen Anschlußfrage und zur Befriedigung der Deutschen und

Slaven« (Celje 1934) — pomudil posebno pri koroških Slovencih in pri zahtevah Jugoslavije in Češkoslovaške republike po skupnem koridorju med Bratislavo in Muro. Novo knjigo »Anklagen gegen die barbarischen Verfolgungen der Slovenen in Kärnten« (Tožbe radi barbarskega preganjanja Slovencev na Koroškem,) je razdelil Lilek po snovi na 7 delov. V prvem delu obravnava nazorno potek vojaških operacij na Koroškem v letih 1918 in 1919, v drugem delu plebiscit, v tretjem preganjanja Slovencev tik po plebiscitu, v četrtem delu, ki je najobširnejši, pa kaže sedanje ponemčevanje v šoli in cerkvi ter ovire, katerim je izpostavljeno kulturno delovanje na Koroškem, v petem delu govori o falsifikacijah pri ljudskih štetjih, v šestem našteva persekucije slovenskih pevskih in izobraževalnih društev ter kulturnih delavcev, a v sedmem delu prikazuje v vsej goloti vrednost obljub avstrijskih državnikov, ki so bile že tolikokrat *svečano* ponovljene, a so ostale vse, *prav vse neizpolnjene!* — V posebnem dodatku kaže Lilek še na razliko, kako pojmuje nemška berlinska vlada svoje obveznosti napram jugoslovanskim rudarjem v Westfaliji, in kako postopa avstrijska vlada napram koroškim Slovincem, odnosno italijanska napram našemu življu v Primorju. V tem dodatku opisuje tudi obisk mariborskega škofa pri naših izseljencih v Nemčiji.

Skromna je ta knjiga po svoji zunanji opremi in se ne more primerjati z razkošno opremljenimi nemškimi propagandnimi knjigami, ki v tisočih in tisočih izvodih preplavljajo inozemska uredništva in salone diplomatov. A po svoji vsebini in po resnem, odločnem, nevsiljivem tonu, v katerem je pisana, prekaša daleč nemške. Knjiga je pisana nemški, ker je namenjena v prvi vrsti za zunanji svet. Želimo, da bi krik razžaljene slovanske duše in sramota teptanega Korotana vzbudila Evropi vest, ki se ne bo pomirila prej, dokler ne bodo zaceljene globoke narodne rane ob Karavankah in Julijskih Alpah.

Lileku smo za pogumne besede hvaležni. — Ali bi ne bilo potrebno, da bi se ta knjiga izdala tudi v — srbohrvaščini?

G. B.

Akademsko starešinsko društvo »Jadran«

je imelo 5. redni letni občni zbor dne 9. februarja v Ljubljani. O društvenem delu je poročal predsednik dr. Alojz Zaklokar. V uvodni besedi se je poklonil manom blagopokojnega Viteškega kralja Aleksandra Ujedinitelja ter nato poslal vdanostni pozdrav Nj. Vel. kralju Petru II.

Občnega zbora so se udeležili zastopniki bratskih društev: za akad. starešinsko društvo »Triglav« višji svetnik Ivan Volčič, za »Akademsko starešinsko zvezo« direktor Rado Pavlič, od mladega »Jadrana« pa poleg oficijelnih zastopnikov društva tudi mnogo članov, ki je vse predsednik pristržno pozdravil. Nato je poročal o stanju in delovanju napredne slovenske inteligence. Podčrtal je površno obravnavanje in nezadostno razumevanje mladinskega vprašanja splošno med inteligenco, desorientacijo nekaterih intelektualnih krogov, porazen vtisk ob volitvi rektorja na ljubljanski univerzi, politične napake, ki izvirajo iz duhovne in nacionalne razrvanosti tudi med inteligenco. Pozval je tovariše k vztrajnemu delu za ideale napredne inteligence in k sodelovanju v prihodnjem letu. Tajnik ing. Slavko Zajec je poročal o odborovih sejah in društvenih sestankih, na katerih so se reševale zadeve, tičeče se tudi mlajših in starejših akademikov. Starešinsko društvo je skupno z aktivnim »Jadranom« priredilo 12. oktobra komemoracijo za nesmrtnim kraljem Aleksandrom. Odnosaži med mladim Jadranom in starešinskim društvom so bili vedno prijateljski. Predsednik »Jadrana« akademik Dušan Verbič je poročal o delu in nazorih mladih Jadranušev in je opozarjal na veliki kongres jugoslovanske nacionalne omladine, ki se bo vršil meseca maja v Ljubljani in na katerem naj bi sodelovali tudi starešine. Kot blagajnik je poročal direktor Josip Reisner o poslovanju in stanju blagajne in o podporni akciji, ki prav težko zmaga le najnujnejše potrebe. Po absolutoriju na predlog dr. I. Orla je bil nato izvoljen po večini zopet stari upravni in glavni (širši) odbor.

Upravni odbor: predsednik dr. A. Zaklokar; podpredsednika ing. Vl. Bevc in

dr. Spiller-Muys; tajnika ing. Jože Rus in ing. Sl. Zajec; blagajnika dir. J. Reisner in dr. St. Štrukelj; odborniki: dr. R. Fux, dr. M. Zajec in dr. N. Zupanič; nadzorstvo: dr. I. Orel, dir. K. Hočevar in dr. H. Lučovnik.

Uradnik v Nemčiji po zmagi narodno-socialističnega svetovnega nazora

Pred kratkim je podal nemški notranji minister dr. Frick poročilo o dveletni narodnosocialistični uradniški politiki v Nemčiji. Iz njegovega članka je razvidno, kako dosledno je nova Nemčija prečistila svoj uradniški zbor in ga v smislu svoje sistema vdinjala v službo vladajočega narodnega socializma. Že tri mesece potem, ko je zavlada Hitler, je izšel prvi zakon o uradnikih, ki je imel namen odstraniti nezanesljive, partizanske in tuje-rasne uradnike. S tem zakonom se je začela prva doba, to je doba čiščenja uradniških vrst. Po petih mesecih (30. junija 1933) je izšel že drugi zakon o uradnikih, ki naj bi za bodoče preprečil, da se uradniški zbor ponovno ne okuži z ljudmi, ki po svoji miselnosti ali po svoji rasi ne odgovarjajo zahtevam narodnega socializma. Zakon se ravna po načelu, da »samo Nемец lahko vlada Nemca«. Od uradniškega poklica so izključeni vsi, ki so poročeni z nearijsko ženo, in tudi vsak tisti uradnik, ki se pozneje poroči z nearijko, ne sme več biti uradnik.

Obenem s tem je Hitlerjeva Nemčija hitela, da si svoje uradništvo nacionalno vzgoji. Do tedaj je obstajalo okoli 900 uradniških zvez; državni komisar za uradniške zveze pa je ustvaril novo enotno organizacijo (Reichsbund der deutschen Beamten), ki je tesno povezana z narodno-socialistično stranko. Minister Frick pravi, da »je glavni cilj narodnosocialistične vzgoje uradništva ta, da ostanejo vedno tvorna ideja voditeljeva, smisel za disciplino in zvesto vdanost, čut za medsebojno tovarištvo in za povezanost z drugimi ljudskimi sloji, zavest, da so uradniki delovna skupnost v službi nacije«. Na zunanaj se kaže enotnost uradništva v pozdravu, ki je vpeljan od l. 1933. Uradniški tisk spada v okvir strankarskega tiska. »Hauptamt für Beamte« je organi-

zatorično popolnoma včlenjen v stranko. Vsa vodilna mesta imajo narodni socialisti. Da dobi uradništvo po svoji organizaciji primeren vpliv na zasedanje mest, je državni delovni minister sporočil vsem uradom, da morajo uradni predstojniki vzdrževati stalno zvezo z zastopniki uradniške organizacije.

Nemčija dosledno in neizprosno ustvarja enotno narodno voljo. Zato je le naravno, da je v prvi vrsti sklenila poenotiti svoje uradništvo, ki je cement, ki veže vse dele upravne državne zgradbe. Kljub temu pa je uradništvo vendar toliko samostojno, da mu je mogoče aktivno sodelovati pri vseh zadevah, ki se njega tičejo. Uradništvo torej Nemčiji ni samo stroj, katerega poganjajo in preganjajo drugi, ampak je tudi tvoren element, seveda le v mejah, ki mu jih predpisuje nacionalni socializem. Z.

Intelektualci v prihodnji skupščini

»Učiteljski tovariš« poroča, da so merodajni činitelji obljubili, da bo v prihodnji skupščini tudi nekaj zastopnikov učiteljstva. Novica je razveseljiva, ker so resnično nujno potrebni na odločilnih mestih strokovnjaki pedagogi, ki bodo mogli marsikaj storiti z nasvetom in soodločujočim glasom. — Sodelovanja strokovnjakov si tem bolj želimo, ker mora skupščina obravnavati toliko takih strokovnih zadev, o katerih more imeti dovolj znanja in skušenj samo poslanec, ki je sam v dotični stroki doma. Ker se vedno bolj vidi, da nam je potrebno načrtno gospodarstvo, in sicer ne samo v gospodarskih stvareh, ampak tudi v prosveti, bo morala skupščina temeljito in po strokovnih vidikih razpravljati o vseh vprašanjih našega narodnega življenja. Pri tem bo seveda potrebno, da poslanci intelektualci ne pridejo v skupščino samo kot stanovski zastopniki in da v skupščini ne zastopajo samo stanovskih interesov. Če hočejo doseči uspeh in si zagotoviti zaupanje naroda, morajo v prvi vrsti delati za stroko in šele v drugi vrsti boriti se za stanovske koristi. Le tako smemo upati, da bo delo intelektualcev v resnici upoštevano. — S to zadevo smo

se v naši reviji že bavili. Stvar je tako važna, da jo moramo ponovno poudariti. Poleg mnogobrojnih posvetovalnih organov, ki jih ima uprava na razpolago, in poleg uradniškega aparata bi bilo izredno koristno, ko bi tudi skupščina sama imela dovolj strokovnjakov. Kajti posvetovalni organi so vezani, ker je njihova sestava taka, da onemogoča sprostitev, uradništvo je pa tako vkovano v mehanični upravni sistem, da mu je onemogočen svobodnejši polet. Strokovnjak poslanec je prost birokratizma, ga ne ovira milje posvetovalnih organov in je zato lahko iniciativnejši in energičnejši. Z.

Slovenska znanstvena literatura

Odkar tako zmagoslavno napreduje prepričanje, da smo Slovenci sposobni ustvariti samosvojo, »svojsko« kulturo, ki bi bila i dovolj globoka in dovolj široka, odkar se Ljubljana slavi kot slovenske Atene ali kot slovenska Florenca, nam je zmanjkalo smisla za samokritiko in za realno gledanje na položaj, kakršen je v resnici. Če kdo izpregovori kako kritično besedo, mu takoj prileti v obraz očitek, da je protislovenski ali pa da je proti slovenski univerzi. Zato je iskreno pozdraviti vsako besedo, ki nam razkriva naš pravi položaj, ki nam kaže našo kulturo in naše zmožnosti za kulturo v pravi luči. V »Zdravniškem vestniku«, številka 1. iz leta 1935, razpravlja dr. Tomaž Furlan o »solnčnih in senčnih straneh slovenske zdravstvene literature, zlasti revijalne«. Iz tega članka naj posnamemo samo nekaj misli in nekaj citatov, ker vidimo v njem prvi žarek pametnega samospoznanja. Govorec o zgodovini ljubljanske univerze pravi avtor: Ni samo geografski položaj, ki predistinira Ljubljano za važen center, ampak je volja živega naroda, ki dviguje Ljubljano iz vrst provincijalnih mest. Pisatelj se čudi, kako je bilo mogoče, da se je v Ljubljani postavila celotna tehniška fakulteta, ki zahteva gradnjo poslopij, dragih strojev, veliko število učnega osebja, dočim se ni mogla ustanoviti popolna medicinska fakulteta, čeravno obstoja velika

bolnišnica s primarijskim zborom. Za medicinsko fakulteto nismo imeli nobenih mož v tujini, da bi jih bili poklicali na domača tla tako, kakor je bilo pri tehniški fakulteti. Avtor je mnenja, da je iskati v privatni praksi vzroka, da takih ljudi nismo imeli. Pomembna je v tej zvezi njegova konstatacija: »Vso to zgodovino naše univerze sem povedal zato, da bo postalo nam vsem jasno precej porazno dejstvo, da sedaj naenkrat niso krivi zunanji pogoji za anemičen razvoj slovenske medicine, pač pa je krivo pomanjkanje tiste kvalitete, ki nam danes še enako grozi, da se že zgrajeno zopet uniči. Kot najusodnejšo pogreško smatram, da se ni v dobi kranjskega deželnega odbora izdajalo nobeno znanstveno zdravniško glasilo«. Dalje pripoveduje avtor, da se edina slovenska zdravniška revija bori za svoj duhovni in materialni obstoj, da slovensko zdravništvo ni združeno razen po sili zakona (v zdravniški zbornici), da se »celotni zdravniški kolektiv skoraj nič ne briga za svojo najvažnejšo nalogo. To niso samo senčne strani slovenske revijalne zdravniške literature, to se že lahko imenujejo sramotne strani slovenskega zdravništva.« »Toda kako daleč smo še od tistega časa, ko bomo lahko rekli, da imajo Slovenci poleg svoje medicinske fakultete tudi svoj popoln znanstveni list. Kako se sklada z vestjo in častjo večine slovenskega zdravništva, da se njihov list tako rekoč vtihotaplja v njihove roke in da je izdajatelj menda vesel, če ga sprejemajo vsaj z enako dobro voljo kot kak Bayerov »Terapevtski Vestnik«. (Bayerov Vestnik je last firme Bayer, ki fabricira zdravila in je reklamnega značaja, »Zdravniški vestnik« živi po večini od inseratov, ki jih dajejo v list industrijska farmacevtska podjetja. Financiranje obeh je do neke mere podobno.) — Pisatelju je na prvi pogled dosti nerazumljivo, da ravno zdravniški stan pri Slovencih ni sposoben za nikako organizacijsko delovanje. »Ni pretiravanje, če trdim, da igrajo slovenski zdravniki kot stan vlogo statista med ostalimi stanovi.«

Pisatelj članka je prav dobro orisal mizerijo slovenske medicinske znanstvene literature in neverjetno organizatorsko nesposobnost slovenskih zdravnikov. Njegove ugotovitve o medicinski fakulteti so točne. Toda s samim jadikovanjem ni mogoče rešiti problema malega naroda, ki se tako groteskno kaže ravno v zdravniškem stanu in v znanstveni literaturi. Iz točnega spoznanja se mora roditi praviilen sklep. Ta sklep pa nikakor ne more biti tak, da naj Slovenci proti vsem naravnim zakonom nasilno sforsirajo slovensko znanstveno avtarkijo. Ta sklep bi mogel biti zdrav in naraven samo tedaj, če bi vpošteval dejstvo, da smo Slovenci del jugoslovanskega naroda, in da moremo le skupno z drugimi Jugoslavani uspešno ustvarjati znanstveno literaturo in kulturo. Bistroidni članek naj bi bil ne pustil ob strani te fundamentalne činjenice. Morda bi bil našel rešitev, ki ne bi bila polovičarska, protinaravna in protiznanstvena. Z.

Slovenska strategija pa zgodovina

V »Slovencu« 1. marca 1935 piše g. Franc Tršar, vrhniški župan ob prevratu, pod naslovom »Kako so Italijani zasedli Vrhniko«, tole: »Drugi dan, (= po obisku italijanskega poveljnika) 16. novembra sem sklical občinsko sejo, v kateri smo sestavili odločen protest proti zasedbi s pripombo, da bomo poklicali podpolkovnika švabića, da s svojo armado, ki jo ima v Ljubljani, prežene Italijane.«

V knjigi »Slovenci v desetletju 1918 do 1928« pa piše dr. Janko Brejč: »Zato si upam trditi, da smo se Slovenci v usodnih jesenskih dneh leta 1918 s svojim pogumom in svojo disciplino osvobodili in da smo na delo *svojega* osvobodjenja lahko ponosni.« »Vojaška pomoč od strani srbske vojske ali jugoslovanskih dobrovoljcev pa ni prihajala v poštev, ker so 29. oktobra 1918 te čete stale še globoko v stari srbski zemlji. Tako je bila naša usoda dejanski položena v naše lastne roke.«

Bil si mizantrop, le s Herostratom si se bratil,
kar je svetega biló, si s klevetanjem blatil,
samega preroka na grmado rad bi spravil;
ni šlo — zdaj bi s panegiriko ga rad obglavil.
Mož, zakaj ti prerok je tako napoti?
Ne on, le njegov me stolček strašno moti.

Brnetov.

Politično izrazoslovje. Politični jezik si izposoja izraze iz vseh panog človeškega znanja in vseh strok človeškega udejstvovanja. G. Uzunović je šel in si izposodil »instrument« pri naših mehanikih. Kaže pa, da so mu mehaniki posodili škartirano orodje. G. Jevtić je poskusil dobiti v lekarni visoko »koncentriran« lek, izkazalo pa se je, da je visoko »koncentriran« lek preveč razjedajoč. G. Aca Stanojević, g. Ljuba Davidović in g. Anton Korošec so našli pobudo v sv. pismu in so hoteli mrtve »Lazarje« obuditi k življenju — tako citiramo po njim nasprotnih virih, ker sami ničesar ne povedo. G. Maček je stal na neki zvezdi in je radi velike razdalje videl na zemlji šele dogodke pred 1. decembrom 1918; zato je hotel začeti pogajanja hrvatskih, srbskih in slovenskih »individualistov«. Njegovo politično izrazoslovje je astronomsko. Politični jezik drja. Spaha je nekoliko zastarel, ker se srbsčina otresa turških besed. G. Stojadinović je postal mehanik in je odvil pretrdo priviti davčni vijak. V dušeslovju so doma oni politiki, ki hočejo pridobivati duše; v nauku o elektriki so dobro podkovani oni, ki prakticirajo »odbijanje« istoimenskih elementov. — Pester čilim je naš politični jezik, bogat je v izrazih, glavno pa je, da je »integralno« jugoslovanski, razumljiv v Beogradu tako kakor v Zagrebu in Ljubljani.

3000 kandidatov za skupščinske volitve. Za volitve narodnih poslancev se je baje oglasilo okoli 3000 kandidatov. Podjetni beograjski založnik Geza Kon dobro ve, kaj pomeni to število, in zato razglaša v srbskih listih: Kandidate za narodne poslance in govornike na političnih shodih opozarjamo na Nušičevo knjigo »Nauka o besedništvu — retorika«, ki vsebuje najboljša navodila, kako je treba govoriti, in najboljše obrazce političnih in drugih govorov. — Knjiga stane nevezana 120 Din. Če pomnožimo to vsoto s 3000, dobimo lep znesek 36.000 Din.

Pot v življenje. Po časopisnih vesteh je zbornica protestirala zoper pridobitniško konkurencu salezijanskega zavoda. Do tu bi bilo vse v redu. V nadaljnjem pa je zbornica izjavila, da je »vzgajanje prekomernega (obrotniškega) naraščaja v časih, ko zaradi splošnih gospodarskih prilik obrtništvo propada in se vedno bolj širi šušmarstvo, še posebno škoduje obstoju obrtnika. Posledice trpi ne le on sam, marveč tudi njegova rodbina, prav tako pa tudi obrtniški pomočniki, ki zaradi pomanjkanja dela pri mojstrih ne morejo dobiti zaposlitve... Salezijanski zavod povzroča s tem mnogo večje socialno zlo, kakor pa ima socialne koristi vzgoja obrtnega naraščaja v njegovi strokovni šoli.« — Torej mladi izgubljeni naj ostanejo pri svoji »obrti« in naj ne delajo konkurence v drugi. Vsekakor dragocen prinos k praktičnemu uveljavljanju stanovske ideje!

Slovenska nevarnost. V teh težkih časih je neka visoka zagrebška ustanova razmotrivala aktualno vprašanje, ali je besedica »kaj« v hrvatskem kajkavskem narečju slovenskega izvora, ali pa je pristno hrvatska. Na veliko srečo izmučenega naroda se je ugotovilo poslednje. Kaj bi se namreč zgodilo, če bi se izkazalo nasprotno!

Iz vardarske banovine. Čl. 26. pravilnika o narodnem prosvetovanju določa: »Vsako mesto, trg in vas v vardarski banovini priredi vsako leto v tednu, ko je praznik sv. Save — štrosmajerjevo proslavo.«

Domači konkordat. Pravoslavni duhovnik: »Dobro, častiti, zakaj ne bi slavili sv. Savo, ko mi slavimo štrosmajerja?« Katoliški na to: »E, pa to, da vi slavite štrosmajerja, ni nam nikaka koncesija, ker mi njega sploh ne slavimo.« (Javnost, št. 4.)

»Mit dvajsetega stoletja« se imenuje knjiga »duhovnega očeta nemškega rasizma« Rosemberga. O prvotnih prebivalcih Apeninskega polotoka — Etruskih, katerih visoko kulturno stopnjo so prav v zadnjem času »odkrili« fašistični znanstveniki, ki zdaj z vnemo pišejo o njih kot direktnih prednikov Rimljanov, čitamo v tej Rosembergovi knjigi tudi te-le zanimive ugotovitve: »To ljudstvo iz Male Azije (!) je zastrepilo rimsko kri. Strahotna predstava peklenskih muk v onostranstvu je prešla (od tega ljudstva) na Cerkev, njegovi kruti zli duhovi v obliki živali pa so postali najpriljubljenejša sredstva papežev v boju za izvojevanje vpliva nad masami in so v bistvu prevladovali v predstavah srednjeveškega sveta, zastrupljenega po rimski Cerkvi.« Po Rosembergovem mnenju so edino Germani ohranili nepokvarjenega »nordijskega (!) rimljanskega duha«.

Tudi Romul — Nemeo! Iz predvojne pangermanistične propagande ob koncu 19. stoletja je naši inteligenci gotovo še v spominu smešen napor pangermanističnega publicista Woltmanna, ki je vse svoje »znanje« posvetil dokazovanju, da so največji duhovi Evrope — nemškega pokolenja, med njimi tudi... Dante, da Vinci, Michelangelo, Rafael, Pascal, Voltaire, Corneille, Napoleon, V. Hugo, Lamartine i. dr. Nedavno je v založbi Paul Zsolney na Dunaju izšla knjiga »Romulus«, ki jo je napisal Franz Spunda. Knjigo lahko z mirno dušo uvrstimo v vrsto znanih Woltmannovih pangermanističnih zablod, saj v njej pisatelj postavlja zabavno tezo, da je bil tudi ustanovitelj Rima — sin čistega Nemca z baltske obale...

Odpusti jim, Bog, saj ne vedo kaj delajo. Tako je odgovorilo uredništvo pravkar ustanovljenega poljudnega mesečnika za astronomijo »Saturn« v Beogradu na pismo nekega E. N. iz kaptolske župnije v Zagrebu, ki se je glasilo tako-le: »Astronomija torej govori po Vašem učenem mnenju o veličini človeškega duha. Za Vas ni Boga, kakor ga ni za norce. Današnji učenjaki so podobni norcem. Kakor današnji zločinci se morejo rešiti kazni, ako se kažejo javnosti kot norci.«

Po nacističnih stopinjah. Katoliška univerza Svetega Srca v Milanu je razposlala vitezom malteškega reda okrožnico, s katero jih naproša, naj ji po priloženih barvnih vzorcih sporoče barvo oči in las. Katoliška univerza potrebuje te podatke za velezanimivo razpravo »o cirkulaciji aristokracije«, ki jo namerava predložiti mednarodnemu kongresu za sociologijo letos v Bruslju.

Primerna priprava. Vsi fašistični listi od 2. marca t. l. so objavili obširno poročilo iz Messine, kjer so 1. t. m. ob 11. uri dopoldne vsi oddelki Peloritanske divizije, ki je določena za pohod v Abesinijo, slovesno obhajali obletnico bitke pri Adui...

Uprava prosi za poravnavo naročnine vse tiste naročnike, ki tega še niso storili
